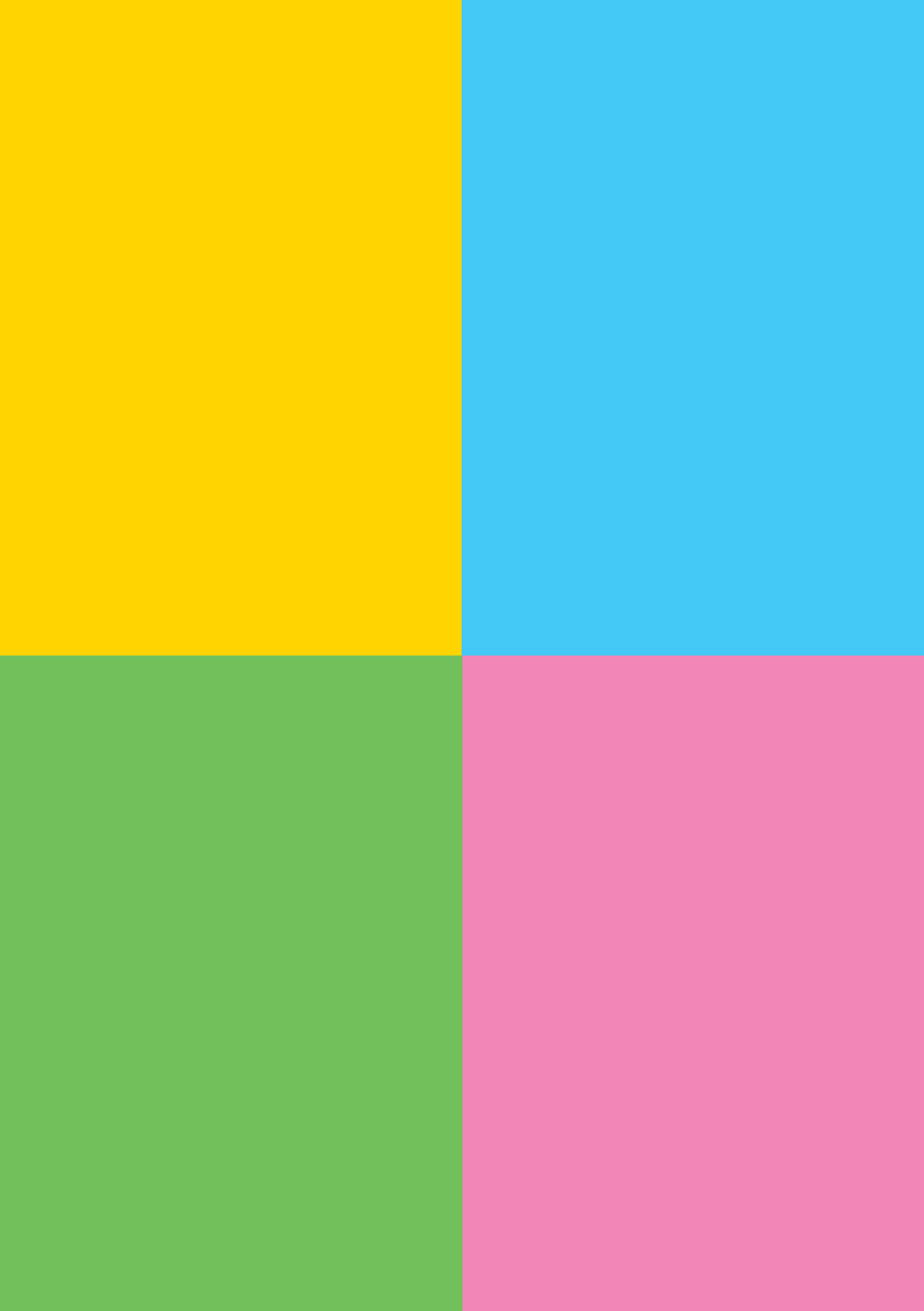

1 YOKSULLUĞA SON
2 AÇLIĞA SON
3 SAĞLIKLI BİREYLER
4 NİTELİKLİ EĞİTİM
5 TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ
6 TEMİZ SU VE SIHHİ KOŞULLAR
7 ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ
8 İNSANA YAKIŞIR İŞ VE EKONOMİK BÜYÜME
9 SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALTYAPI
10 EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASI
11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİR VE YAŞAM ALANLARI
Potansiyelini Değere Dönüştüren Çerkeş
12 SORUMLU TÜKETİM VE ÜRETİM
13 İKLİM EYLEMİ
14 SUDAKİ YAŞAM
15 KARASAL YAŞAM
16 BARIŞ VE ADALET
17 HEDEFLER İÇİN ORTAKLIKLAR

Önsöz

Batı Karadeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesi arasında geçiş konumunda bulunan Çerkeş; köklü tarihi, kültürel öğeleri ve doğal yapısıyla bulunduğu coğrafyada yüzyıllardır önemli bir yerleşim merkezi olarak bugünlere ulaşmıştır. Çerkeş; 17.000'e ulaşan ilçe nüfusu, büyük yerleşimlere yakın ve erişilebilir konumu, sahip olduğu kültürel ve peyzaj öğelerinin yanı sıra tarımsal üretim (özellikle hayvancılık) potansiyeliyle Çankırı İli ve yakın çevresinde dikkat çeken bir yerleşimdir.

Bu çalışma; Çerkeş Belediyesi adına Ankara'da yerleşik "Planlama Atölyesi" tarafından hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı; Çerkeş İlçesi'nin doğal, ekonomik, sosyal ve mekânsal potansiyellerinin tespit edilerek, geleceğe yönelik gelişme vizyonu ve stratejilerinin tanımlanmasıdır. "Çerkeş Vizyon Belgesi" gerek yola çıkış noktası gerekse kapsamı bakımından, bugüne kadar Türkiye'de yapılmış ilk ve örnek bir çalışma olarak nitelendirilebilir. İlk kez bir ilçe belediyesi, ilçesinin geleceğe yönelik vizyonunun ve uygulama araçlarının tanımlandığı bütüncül bir çalışmanın gerçekleştirilmesine ilişkin bir talepte bulunmuştur. Söz konusu talebin gerçekleştirilmesi doğrultusunda yapılan çalışma da yöntemi ve içeriği itibari ile özgün bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Doğal-ekonomik-sosyal ve yapılı çevre etkileşimleri, bölge ve il ölçeğinde hazırlanmış üst ölçekli stratejik ve mekânsal planların bir adım ötesine gidilerek; Çerkeş İlçesi'nin kendi potansiyel ve fırsatlarının nasıl değerlendirilebileceği ve uygulama araçlarının neler olabileceği, gerçekleştirilen çalışma kapsamında ele alınmıştır. Bu noktada; Çerkeş Vizyon Belgesi'nde ortaya konulan hedeflerin, ilçe merkezi ve çevresi bütününde ilerleyen dönemlerde yapılması planlanan farklı tür ve ölçekteki planlara ve kalkınma çalışmalarına yol gösterici "öneriler" niteliğinde geliştirildiğinin altı çizilmelidir. Diğer bir deyişle, Çerkeş Vizyon Belgesi'nin temel misyonu; kilit karar vericilerin, bütüncül bir bakış açısı oluşturmalarını ve farklı gelişme stratejilerini söz konusu bakış açışı kapsamında değerlendirmelerini desteklemektedir.

Anılan çalışmanın hazırlık sürecinde, bugüne kadar Çerkeş ile ilgili hazırlanmış her türlü makale, rapor, plan ve proje bilgileri derlenmiş olup; arazi çalışmaları ve 46 köyde muhtarlarla gerçekleştirilen anketler ile de, geçmişten bugüne Çerkeş'in doğal, ekonomik ve sosyal yapısı araştırılmıştır. Çerkeş'in parçası olduğu TR82 Çankırı-Kastamonu-Sinop Düzey 2 Bölgesi için hazırlanan 2014-2023 Bölge Planı, Sinop-Çankırı-Kastamonu 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Çankırı 2013 İl Çevre Durum Raporu, KUZKA (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı) tarafından hazırlanan Çerkeş İlçe Analizi, TÜİK (Türkiye

İstatistik Kurumu) Nüfus ve Tarımsal Üretim İstatistikleri, Çerkeş İlçesi'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası Kitabı çalışmada faydalanılan temel bilgi ve veri kaynaklarıdır.

Çalışmalar sonucunda ortaya konulan Çerkeş Vizyon Belgesi;

- Potansiyelini Değere Dönüştüren Çerkeş,
- Bölgesinde Fark Oluşturan Çerkeş,
- Yaşanabilir Kent Çerkeş,
- Ekonomisi Canlanan Çerkeş,
- Sınırlarını Aşan Çerkeş

olmak üzere sınıflandırılarak, 5 ayrı kitapçıktan oluşan bir set halinde sunulmuştur. Bahsedilen çalışmada "Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" de göz ardı edilmemiş, hatta vizyon bileşenlerinin her birinin hangi hedefe/hedeflere katkı sunduğu ortaya konulmuştur.

Potansiyelini Değere Dönüştüren Çerkeş kitapçığı, Çerkeş için geliştirilen vizyona hangi temel kriterlerle ulaşıldığını tarif eder bir rol üstlenirken; diğer kitapçıklar, geliştirilen vizyonun hayata geçirilmesinde etkin olacak stratejileri içermektedir.

İçindekiler

• Potansiyelini Değere Dönüştüren Çerkeş 4

1. Çerkeş'i Konumlandırmak 5

2. Çerkeş Bütününü Anlamak.....10

2.1. Doğal Çevre.....10
2.2. Sosyal Çevre 16
2.3. Ekonomik Çevre 26
2.4. Mekan Kullanımı ve Biçimlenişi 36
2.5. Mekansal ve Fonksiyonel Kümelerin Tanımlanması 42

3. Gelişme Vizyon ve Stratejileri 44

3.1. Sentezleme Yaklaşımı: Yöntem ve Değerlendirmeler 44
3.2. GZFT Analizi 45
3.3. Vizyon ve Amaçlar 50

• Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Nelerdir? 52

Potansiyelini Değere Dönüştüren Çerkeş

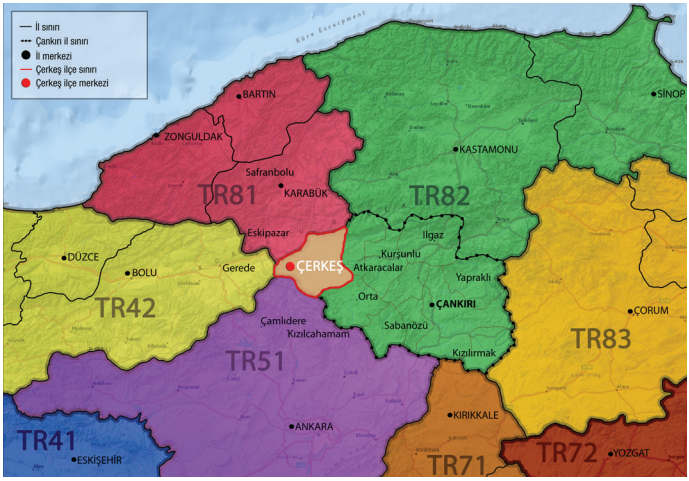
1. Çerkeş'i Konumlandırmak

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (İBBS) göre, Türkiye 12 adet Düzey 1 ve 26 adet Düzey 2 bölgesine ayrılmıştır. İllerin Düzey 3 konumunda bulunduğu sınıflamada Çerkeş'in içinde yer aldığı TR82 Düzey 2 Bölgesi Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinden oluşmaktadır.

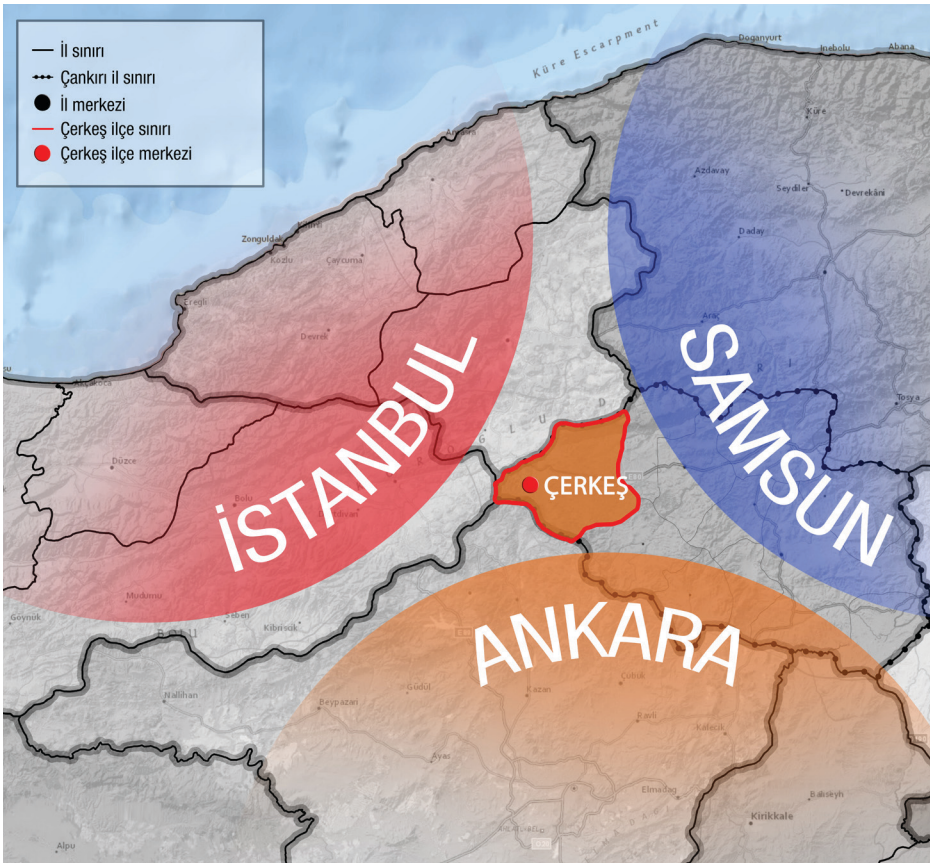

Harita 1: TR82 Düzey 2 Bölgesi Konumu

Çerkeş İlçesi, Çankırı İli'nin batı ucunda yer almaktadır. Yüzölçümü yaklaşık 986 km² olan Çerkeş İlçesi, bağlı bulunduğu Çankırı İli'nin Merkez İlçe'sinden sonra en geniş araziye ve en yüksek nüfusa sahip ilçesidir. 51 köy ve 1 beldeden oluşan Çerkeş'in ilçe toplam nüfusu TÜİK 2016 verilerine göre 16.614 olup, ilçe merkez nüfusu ise 9.324'dür.

Harita 1: TR82 Düzey 2 Bölgesi Konumu

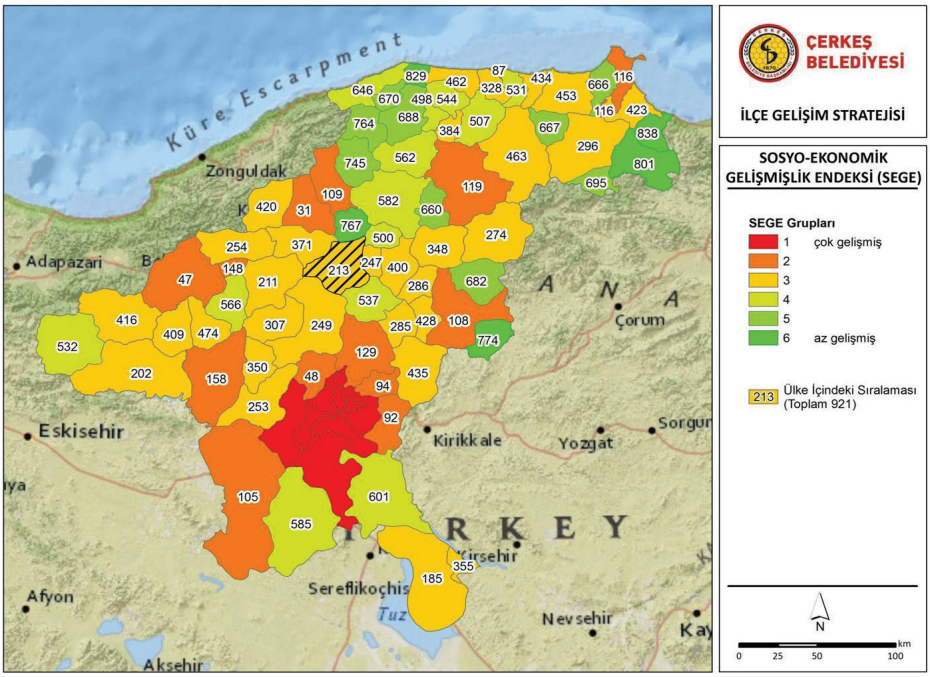
Çerkeş İlçesi bağlı bulunduğu Çankırı İli dışında konum itibariyle Karabük, Bolu ve Ankara illeri ile de bağlantılı durumdadır. Çerkeş yerleşimi Karabük'e 79 km, Çankırı'ya 105 km, Bolu'ya 118 km, Ankara'ya 128 km, İstanbul'a 365 km ve Samsun'a 343 km mesafededir.

Şekil 1: Çerkeş İlçesi'nin İstanbul, Samsun ve Ankara İlleri ile Etkileşimi

TR82 Bölgesi'nin genel ekonomik profiline bakıldığında; 2010 yılı rakamlarına göre Çerkeş'in 9.930 TL'lik kişi başına düşen Gayri Safi Katma Değer (GSKD) açısından, Türkiye ortalamasının altında yer aldığı görülmektedir. Kişi başına GSKD açısından 26 Düzey 2 bölgesi arasında TR82 Bölgesi 17'inci sırada yer almaktadır.

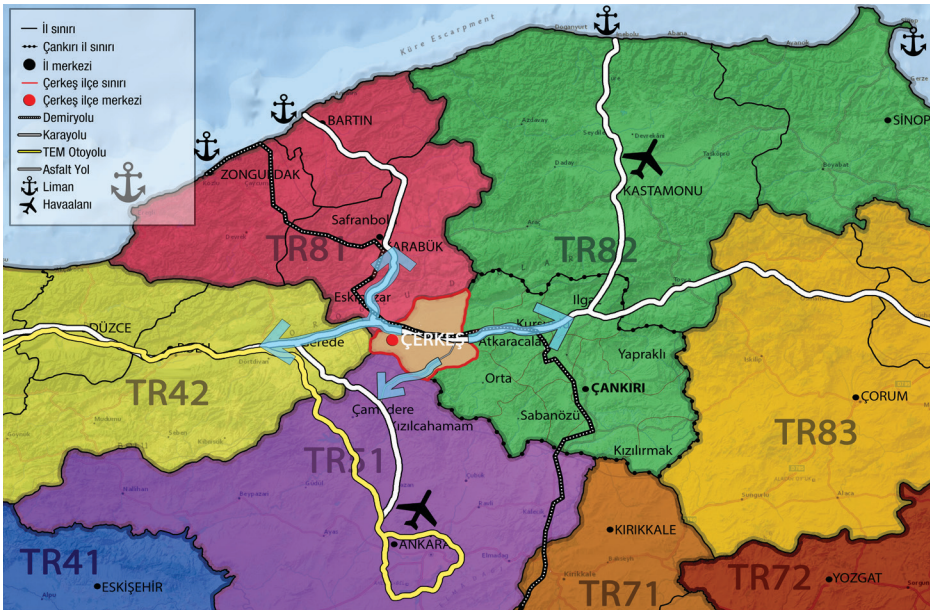
GSKD'nin sektörel dağılımına bakıldığında ise; söz konusu bölgede tarım sektörünün %22,6 ile Türkiye ortalaması olan %9,5'in oldukça üstünde olduğu, sanayi sektörünün %20,4'lük ve hizmet sektörünün de %57,1'lik paya sahip olduğu görülmektedir. Anılan sektörlerin Türkiye ortalamalarının sanayi için %26,4 ve hizmetler için %64,1 olduğu göz önünde bulundurulursa, bölgenin her iki sektörde de Türkiye ortalamasının altında paylar aldığı anlaşılmaktadır. Gelire paralel olarak bölgede istihdam da büyük oranda tarım sektörüne yoğunlaşmıştır. İstihdamın sektörel dağılımı %47,7 ile tarım, %15,7 ile sanayi ve %36,6 ile hizmetler sektörü şeklindedir.

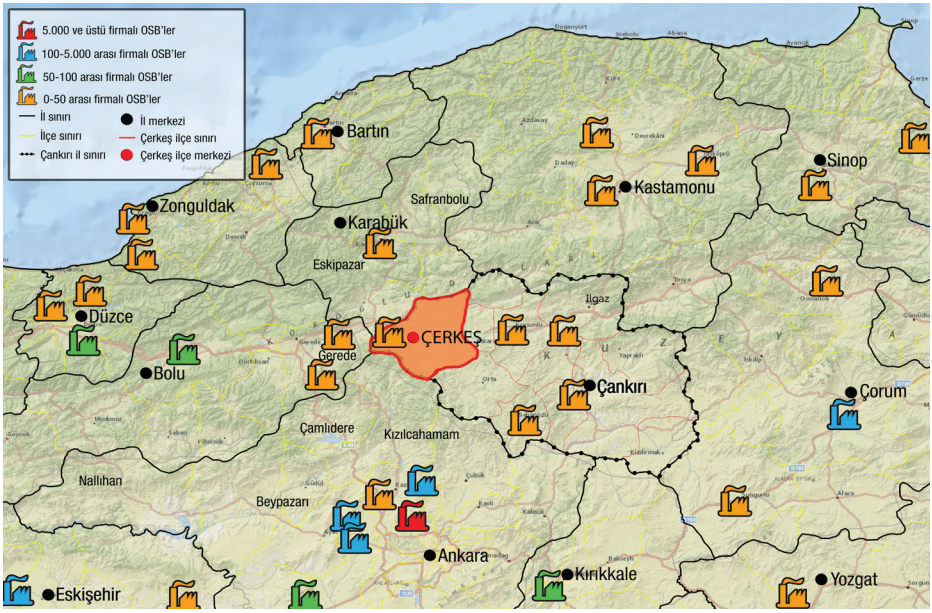

Harita 3: TR82 Düzey 2 Bölgesi Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi

Bölge'de tarım, sanayi, madencilik ve turizm önemli sektörlerdir. Zengin orman ve orman ürünleri varlığına paralel olarak imalat sanayinde de gelişme görülmektedir. Bölge'nin coğrafi yapısı nedeniyle tarım alanları küçük ve parçalıdır. Türkiye genelinde 59,9 dekar olan işletme başına tarım arazisi büyüklüğü bölgede 47,6 dekardır. Tahıllar ve yem bitkileri, bitkisel üretimde en yüksek paya sahiptir. Bitkisel üretimin yanı sıra; özellikle Çankırı İli'ndeki çayır ve mera varlığı sayesinde, hayvancılık ön plana çıkmaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık sektörlerinin gelişme potansiyeli yüksektir. Yem bitkileri üretimi, hayvancılığa temel bir girdi oluşturması bakımından da önemli konumdadır.

Bölge'nin ekonomik gelişiminde ulaşım ağları ciddi avantajlar sunmaktadır. Marmara Bölgesi ile İstanbul'u Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ne bağlayan E-80 Karayolu ve Ankara-Zonguldak demiryolu bölgeden geçmektedir. Ayrıca, Çerkeş-Kızılcahamam ve Çerkeş-Saçak Beldesi-Orta karayolları ile de Ankara'ya ulaşılmaktadır. Çankırı'dan geçen demiryolunun modernizasyon ve kapasite artırma çalışmaları devam etmektedir. Kastamonu Havaalanı'nın yeniden hizmete girmesi ve Çankırı-Esenboğa Havalimanı karayolu bağlantısının güçlendirilmesi Bölge'nin erişebilirliğini artıracak adımlardır. Ayrıca, sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksine göre yapılan değerlendirmeye göre; Çankırı 5. Derece gelişmiş iller kategorisindedir ve yeni teşvik sisteminde oldukça avantajlı destekleri yatırımcılara sunmaktadır.

Şekil 2: Çerkeş İlçesi Ulaşım Ağı

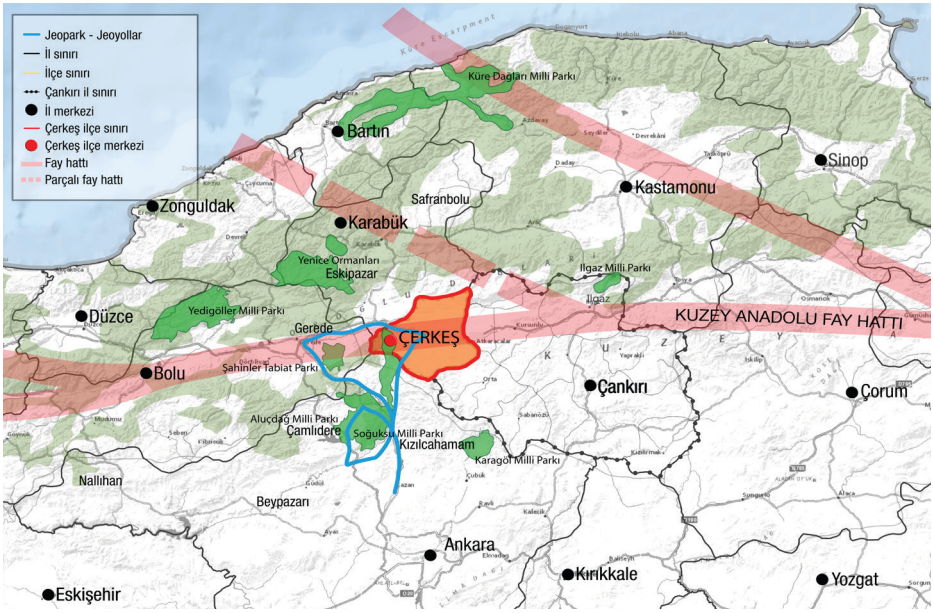

Şekil 3: Çerkeş İlçesi Çevresindeki Organize Sanayi Bölgeleri

Konum itibariyle farklı gelişmişlik dereceleri gösteren illere komşu olan Çerkeş'te TR82 Bölgesi'nin ekonomik yapısının izdüşümünü büyük oranda görmek mümkündür. Tarım (bitkisel üretimde tahıllar ve yem bitkileri; hayvancılıkta ise büyükbaş hayvancılık olmak üzere) ve sanayi (tarımla eşgüdüm içerisinde olmak üzere gıda imalatı) İlçe'deki başlıca ekonomik sektörler olarak öne çıkmaktadır.

Işık Dağı ve çevresinin sunduğu turizm olanakları dikkate alındığında turizm, gelişme potansiyeli olan bir sektör olarak değerlendirilmektedir. İlçe'nin İstanbul-Samsun Karayolu üzerinde bulunması, sanayi sektörü ile tarım sektörü için avantajdır.

İlçe Merkez Yerleşimi, Türkiye'nin en hareketli fayı ve şiddetli depremlerin meydana geldiği Kuzey Anadolu Fay Zonu üzerinde kurulmuştur ve burası Birinci Derece Deprem Bölgesi'dir. Coğrafi olarak Batı Karadeniz Havzası'nda yer alan Çerkeş'in yakın çevresinde doğa koruma açısından önemli alanlar vardır.

Kuzeydoğuda Ilgaz Dağı Milli Parkı, kuzeyde Küre Dağları Milli Parkı, kuzey-kuzeybatı ekseninde Yenice Ormanları ve güneyde Kızılcahamam Soğuksu Milli Parkı yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin ilk jeoparkı olma özelliğini taşıyan Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı güzergâhlarından biri de Çerkeş'i içine alan "Kızılcahamam – Çerkeş – Gerede" dir.

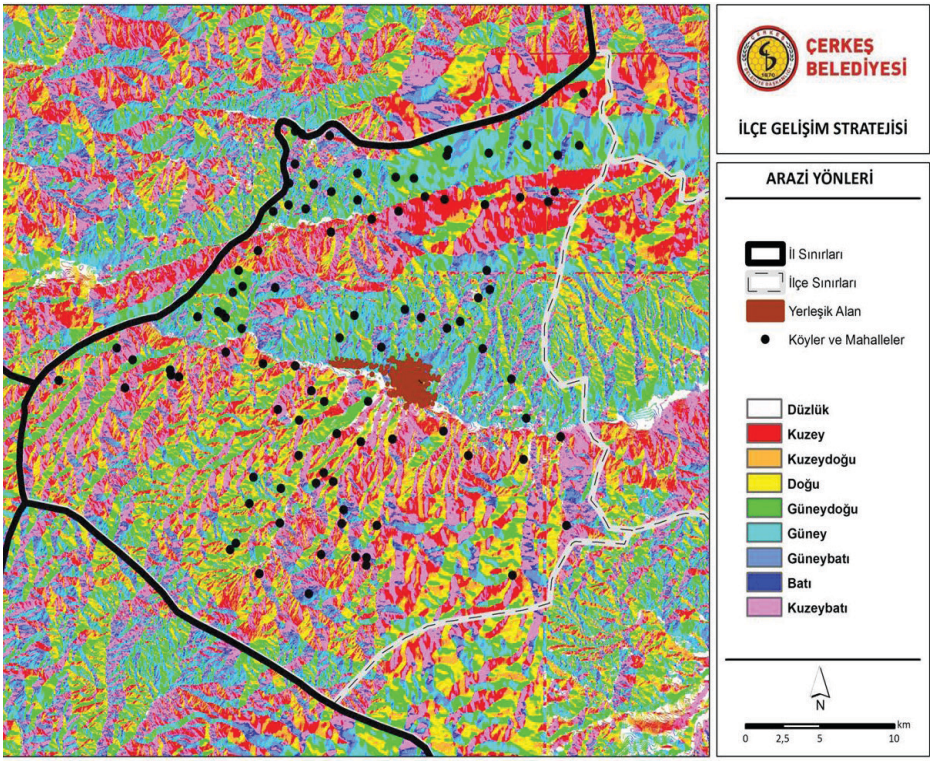

Şekil 4: Çerkeş İlçesi Çevresindeki Milli Parklar ve Jeoyol Güzergâhları

2. Çerkeş Bütününü Anlamak

2.1. Doğal Çevre

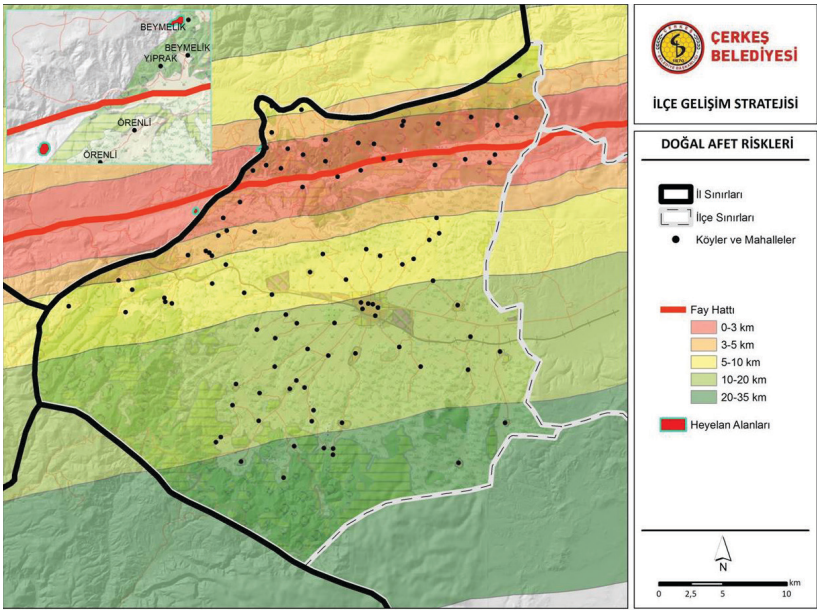
986 km²'lik yüzölçümüne sahip Çerkeş, Çankırı'nın güneyinde bulunan Ulusu Çayı'nın (Ulu Çay veya Çerkeş Çayı olarak da bilinir) geçtiği ovada yer alır.

1.140 metrelik rakıma sahip İlçe'nin güneyinde Işık Dağı (2.015 m), güneydoğusunda Dumanlı Dağı, güneybatısında Karataş ve Kütüklü Dağları (1.875 m), kuzeyinde Çal Yaylası (1.432 m), kuzeydoğusunda ise Derviş Tepe ve Kocadağ (1.760 m) yer alır.

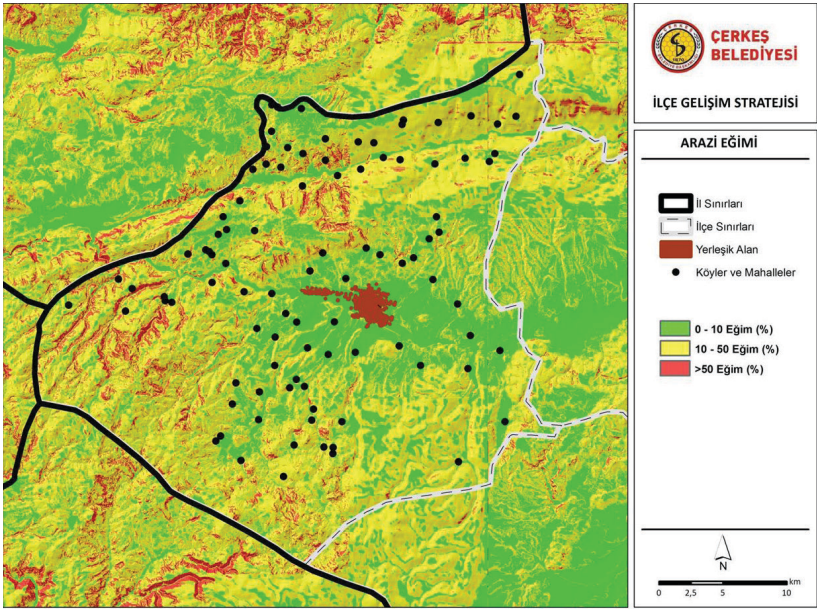

Harita 4: Çerkeş İlçesi Arazi Yönleri

İlçe Merkez Yerleşimi, Türkiye'nin en hareketli fayı ve şiddetli depremlerin meydana geldiği Kuzey Anadolu Fay Zonu üzerinde yer alan Ulusu Fayı'nı örten Çerkeş Çayı'nın alüvyon sahası üzerinde ve çevresinde kurulmuştur. Birinci Derece Deprem Bölgesi olan İlçe Merkezi, genç alüvyonlar ile kum, kil ve çakıldan oluşan eski bir çökel tabakası üzerinde yer alır.

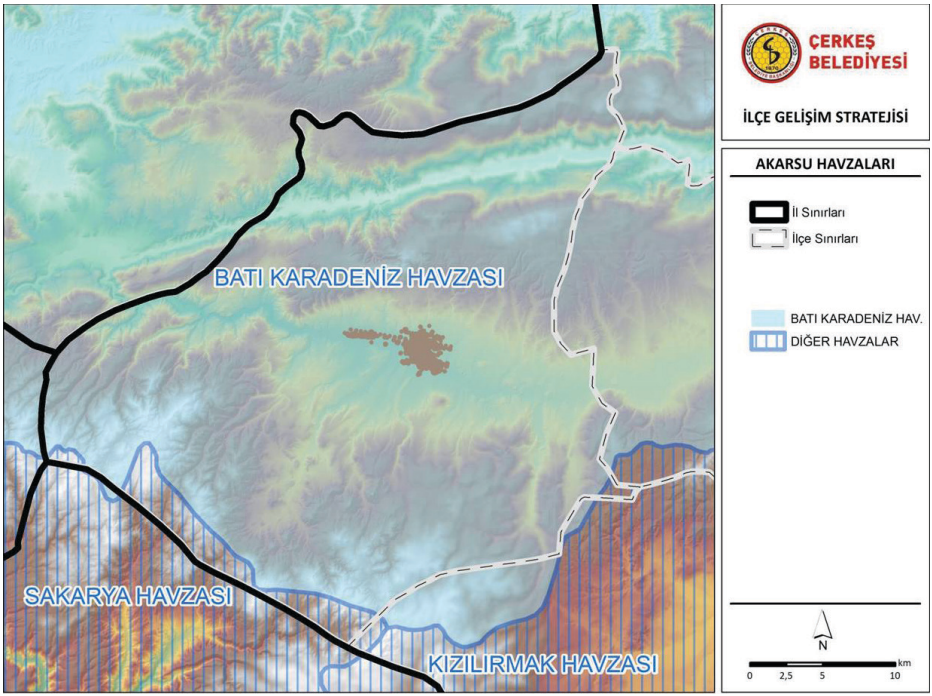

Harita 5: Çerkeş İlçesi Doğal Afet Riskleri

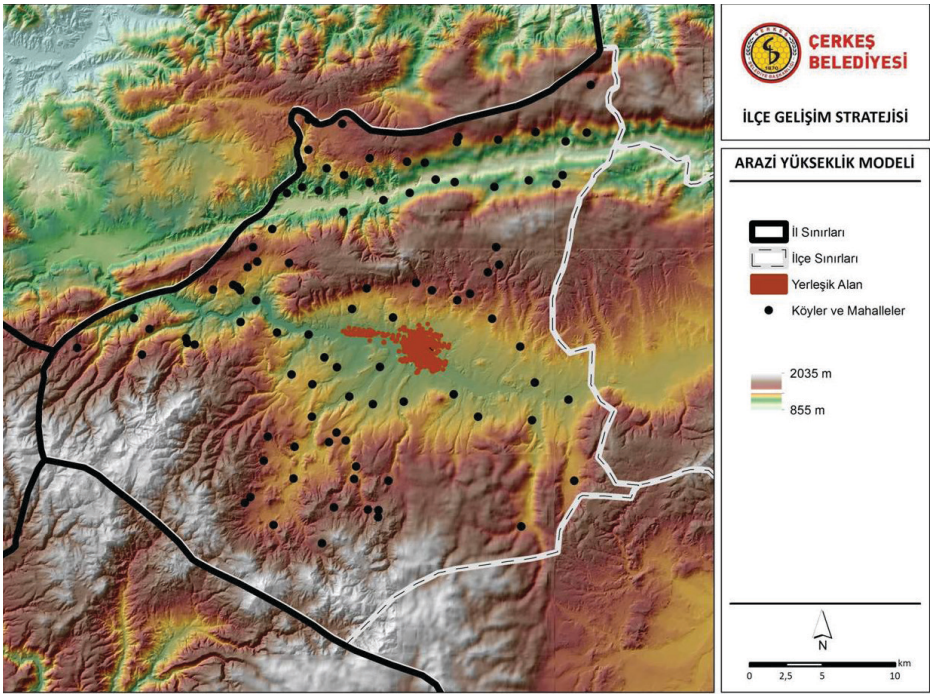

Harita 6: Çerkeş İlçesi Arazi Eğimi

Batı Karadeniz Havzası'nda yer alan Çerkeş'in en önemli yüzeysu kaynağı Kurşunlu'dan doğarak Gerede Suyu ile birleşip Filyos Çayı'ın bir kolunu oluşturan Uluçay (Çerkeş Çayı)'dır. Çerkeş İlçesi hidrolojik açıdan bakıldığında, Filyos Alt Havzası'nda yer alır. İlçe genelinde, yüksek kesimlerdeki yaylalardan beslenen ve genellikle yazın kuruyan mevsimlik dereler mevcuttur. İlçe Merkezi'nin güney batısında Elma Deresi üzerine kurulu sulama amaçlı Akhasan Barajı yer almaktadır.

Harita 7: Çerkeş İlçesi'nin Bulunduğu Batı Karadeniz Havzası ve Komşu Akarsu Havzaları

Çerkeş İlçesi Batı Karadeniz Bölgesi'nin güneyi ile İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeyinde yer alması nedeniyle geçiş iklimi (yarı nemli iklim tipi) özelliğini göstermektedir. İlçe'deki yükselti eğrileri 855 m ile 2.035 m arasında değiştiğinden, en yüksek ve en alçak kesimler arasında 5-6°C'lik sıcaklık farkı vardır. İlçe Merkezi'nde yıllık ortalama sıcaklık 8,0°C iken, dağlık kesimlerde 3-5°C arasındadır. En yüksek sıcaklık ortalaması 27,4°C olup, en düşük sıcaklık ortalaması ise -15,3°C'dir. Yükseltinin fazla olması ve sık sık soğuk hava akımlarına maruz kalması nedeniyle, yaz aylarında bile oldukça düşük sıcaklık değerleri görülmektedir.

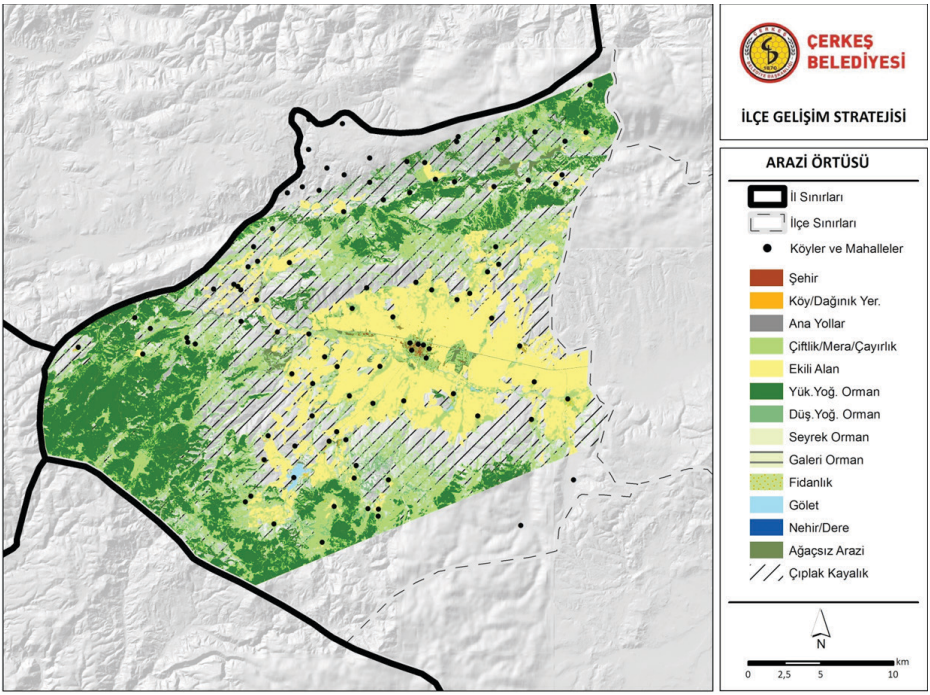

Harita 8: Çerkeş İlçesi Doğal Arazi Yükseklik Modeli

Yıllık 395 mm ortalama yağış ile İlçe Türkiye ortalaması olan 643 mm'nin altındadır. İlçe'nin kuzeyindeki dağlar, Karadeniz üzerinden gelen nemli hava kütlelerinin alana girişini engellemekte ve yağış az olmaktadır. Yağışların mevsimlere ve aylara göre dağılımına bakıldığında, Çerkeş'te İç Anadolu Karasal Geçiş Tipi Yağış Rejimi'nin olduğu görülür. Ekim ayından itibaren başlayarak artan yağışlar Mayıs ayında maksimum seviyeye ulaşırken, Haziran ayından sonra azalarak Ağustos ayında da minimum seviyeye ulaşır.

Kışları soğuk ve kar yağışlıdır. İlkbaharın geç donları ile sonbaharın erken donları bitkisel üretimi kısıtlamaktadır. Ayrıca, yıllık yağış ortalamasının yeterli seviyede görülmesine karşın, yağışın büyük bölümünün kış aylarında düşmesi ve yaz aylarında yok denecek kadar az olması, tarımsal sulamayı gerekli kılmaktadır.

İlçe'deki arazi örtüsüne bakıldığında; %38'inin ormanlık, %28'inin tarım arazisi, %17'sinin çayır-mera alanı, geri kalan %17'nin ise yerleşim alanı ve kullanılmayan alan olduğu görülmektedir. Toplam 27.615 hektarlık tarım arazisinin %17,8'i I.Sınıf, %32'si II.Sınıf, %37'si ise III.Sınıf'tır.

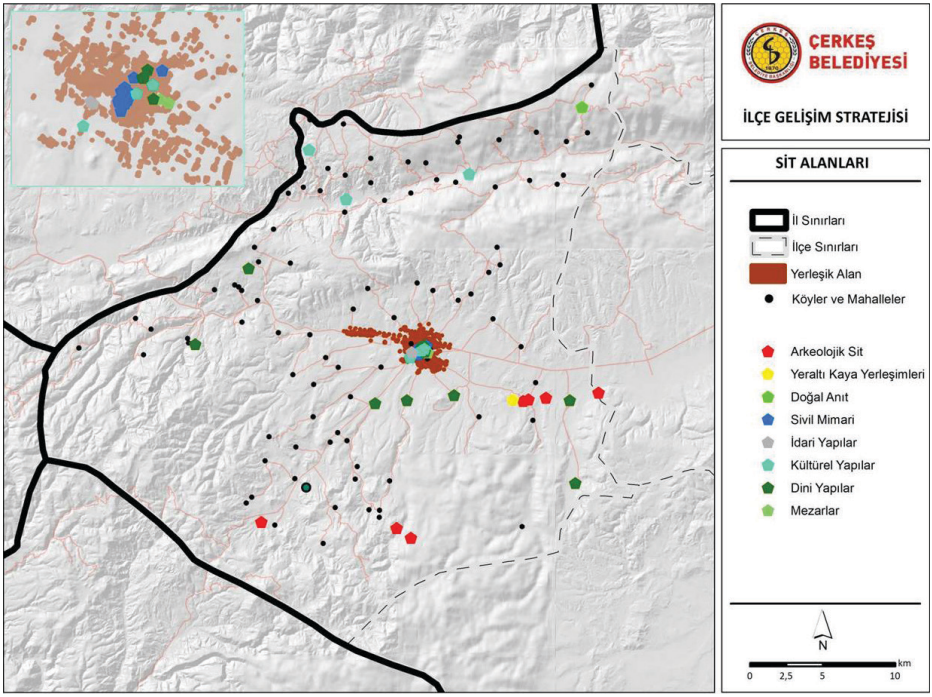

Harita 9: Çerkeş İlçesi Arazi Örtüsü

Cinsi	Alan (ha)	Toplam Alana Oran (%)
Tarım Alanı	27.615	28
Çayır Mera Alanı	15.812	17
Ormanlık/Fundalık Alan	38.415	38
Kullanılmayan ve Yerleşim Alanı	16.758	17
TOPLAM	98.600	100

Tablo 1: Çerkeş İlçesi Arazi Dağılımı

Çankırı İli genelinde doğal bitki örtüsünü karaçam, sarıçam, ardıç, ladin ve köknar gibi orman ağaçları ile ahlat ve kızılcık gibi meyve ağaçları oluşturmaktadır. Genellikle çıplak dağlar ve platolar ile kaplı İl genelinde erozyon tehdidi vardır. Özellikle Merkez, Şabanözü, Orta ve Çerkeş ilçelerinde yaklaşık 100.000 hektarlık alanda şiddetli toprak erozyonu olduğu İl Çevre Durum Raporu'nda belirtilmektedir.

Çerkeş'te, Karacahöyük Köyü'nde bulunan ve 1994 yılında tescillenen Dokuz Kardeşler Çamı Tabiat Anıtı dışında, doğa koruma açısından önemli ve koruma statüsüne sahip başka bir alan bulunmamaktadır. İlçe Merkezine 3,5 km uzaklıktaki Orman Fidanlığı Mesire Yeri ve Kızılcahamam karayolu üzerinde İlçe Merkezine 20 km uzaklıkta bulunan Seybeli Mesire Yeri ise günübirlik rekreasyon alanlarıdır.

Harita 10: Çerkeş İlçesi Sit Alanları

Çevresel Baskılar

Çerkeş İlçesi'nde atık su arıtma tesisi bulunmamaktadır. Batı Karadeniz Havzası Havza Koruma Eylem Planı'nda uzun vadeli yatırımlar arasında, Çerkeş Atık Su Arıtma Tesisi Projesi yer almaktadır.

İlçe'nin katı atıkları geçtiğimiz yıllarda diğer tüm ilçeler ve Çankırı Merkez için yapılmış olan Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi'nde depolanmıştır. Ancak İlçe'de hâlihazırda düzenli bir depolama sahası yoktur. Yerleşimin katı atıkları Organize Sanayi Bölgesi'nin ikinci etabı olarak planlanan sahanın yanına gelişigüzel bırakılmaktadır. Atkaracalar, Çerkeş ve Bayramören'i kapsayan ve yaklaşık 16.000 nüfusa hizmet veren Çankırı Kuzey Katı Atık Birliği bir düzenli atık depolama sahası oluşturmak için çalışmalarını sürdürmektedir.

İlçe Merkezi'nden geçen Uluçay (Çerkeş Çayı) evsel, endüstriyel ve tarımsal kaynaklı kirliliğe maruz kalmaktadır. Çankırı 2013 İl Çevre Durum Raporu'nda Çerkeş İlçesi yüzey su kaynaklarındaki kirliliğin başlıca nedenleri olarak; yerleşim yerlerinde evsel nitelikli atık suların arıtılmaması, küçük sanayilerde toplu arıtmanın olmaması, foseptik atıkların vidanjörlerle çekildikten sonra gelişigüzel yerlere boşaltılması ve hayvancılık kaynaklı atıkların etrafa saçılması belirtilmiştir. Özellikle İlçe Merkezi'nde Uluçay boyunca yoğunlaşan hayvancılık faaliyetlerinden kaynaklanan kirlilik ciddi bir sorundur. Ayrıca, Batı Karadeniz Havzası Havza Koruma Eylem Planı'nda düzensiz katı atık depolama alanlarında oluşan yüksek kirletici konsantrasyonları içeren sızıntı sularının Uluçay'ı tehdit ettiği de belirtilmektedir.

2.2. Sosyal Çevre

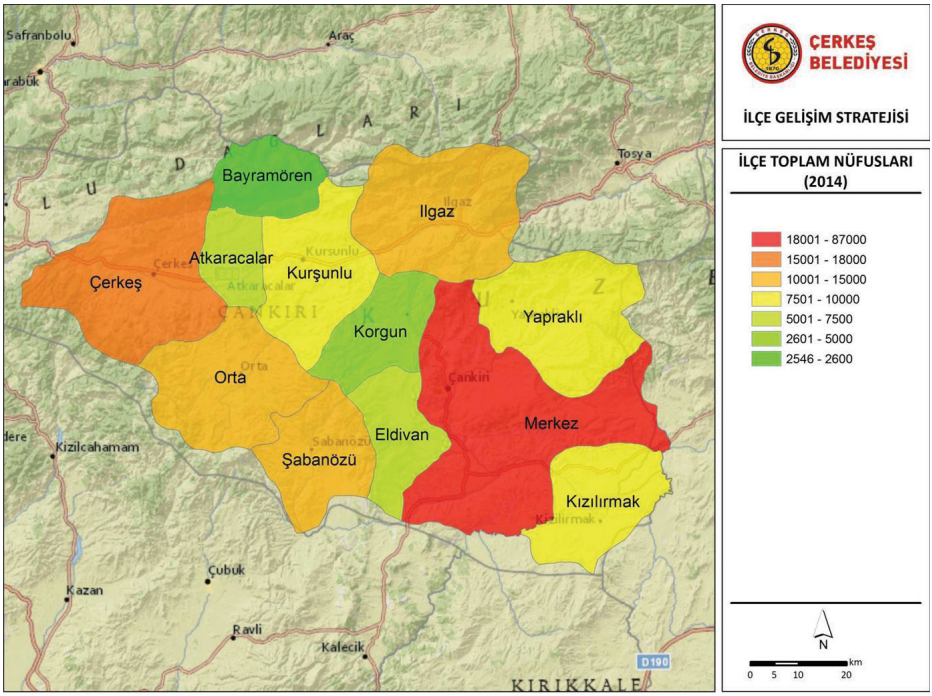
Nüfus

Çerkeş İlçesi 51 köy ve 1 beldeden oluşmaktadır. Son 50 yıllık dönemdeki nüfus değişimine bakıldığında Çerkeş'in, Çankırı'nın ve TR82 Bölgesi'nin 1965-2010 yılları arasında nüfus azalması yaşadığı; özellikle 2000-2010 yılları arasında ilçe, il ve bölge ölçeğinde diğer yıllara kıyasla daha yüksek oranda düşüşler olduğu görülmektedir. 2010 yılından sonra ise her üç düzeyde de bir artış gözlenmektedir. 2014'den 2016'ya gelindiğinde ise ilçe nüfusu azalma gösterirken diğer düzeylerde artış olduğu görülmektedir. 2016 yılı ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine göre, Çerkeş'in ilçe nüfusu 16.614'tür.

	Çerkeş	Çankırı	TR82	Türkiye
1965 Nüfus Sayımı	23.980	250.706	958.413	31.391.421
1970 Nüfus Sayımı	24.347	261.367	973.623	35.605.176
1975 Nüfus Sayımı	22.360	265.468	971.316	40.347.719
1980 Nüfus Sayımı	19.123	258.436	985.624	44.736.957
1985 Nüfus Sayımı	19.170	263.964	994.457	50.664.458
1990 Nüfus Sayımı	22.145	279.129	967.893	56.473.035
2000 Nüfus Sayımı	29.619	270.355	871.405	67.803.927
2010 ADNKS	15.405	171.349	743.029	73.722.988
2014 ADNKS	17.584	183.550	756.983	77.695.904
2016 ADNKS	16.614	183.880	766.303	79.814.871

Tablo 1: 1965-2016 Yılları Arası Çerkeş Nüfusu Değişimi (TÜİK)

Çerkeş İlçesi'nin 1990-2016 yılları arası nüfusuna Çankırı'nın diğer ilçeleriyle birlikte bakıldığında; Çerkeş İlçesi'nin son 26 yılda nüfus kaybetmekle beraber, diğer ilçelere kıyasla bu düşüşün çok daha az olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle Ilgaz, Kurşunlu, Orta ve Yapraklı gibi büyük ilçelerde 1990 yılına kıyasla bugün için nüfusun neredeyse yarı yarıya azaldığı görülmektedir. Çerkeş İlçesi'nde ise 1990-2010 arası nüfus azalmış, 2010'dan sonra ise bir miktar artmıştır. 2000-2014 yılları arasında Çerkeş İlçesi'nde özellikle kırsal nüfusunun yarıdan fazla oranda azaldığı görülmektedir. Köylerdeki genç nüfusun iş ve eğitim amacıyla göç etmesi, bu düşüşü açıklamaktadır. Diğer taraftan, nüfus büyüklüğü bakımından 1990 yılında Çankırı Merkezden sonra Çerkeş İlçesi, İl'in beşinci büyük ilçesi konumundayken, 2014 yılında Merkezden sonra gelen en büyük ilçesi konumundadır.

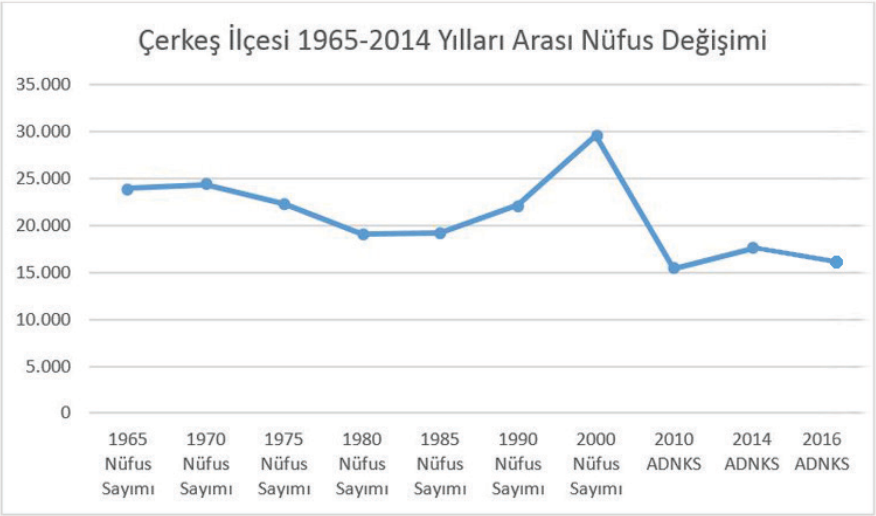

Harita 11: Çankırı İli İlçelerinin Nüfus Dağılımı

	1990			2000		
	İl/İlçe Merkezi	Belde ve Köyler	Toplam	İl/İlçe Merkezi	Belde ve Köyler	Toplam
ÇANKIRI						
Merkez	45.496	22.399	67.895	62.508	16.130	78.638
Atkaracalar	6.263	4.972	11.235	5.468	4.509	9.977
Bayramören	2.042	5.268	7.310	2.697	3.920	6.617
Çerkeş	8.579	13.566	22.145	15.536	14.083	29.619
Eldivan	4.403	5.304	9.707	5.708	3.593	9.301
Ilgaz	8.136	15.145	23.281	11.236	16.717	27.953
Kızılırmak	2.492	12.386	14.878	3.008	8.263	11.271
Korgun	3.558	3.675	7.233	6.031	2.880	8.911
Kurşunlu	10.605	14.540	25.145	11.569	14.649	26.218
Orta	5.887	20.570	26.457	6.045	20.161	26.206
Şabanözü	3.002	8.777	11.779	5.996	8.633	14.629
Yapraklı	3.669	18.610	22.279	5.384	15.631	21.015
İL TOPLAM	104.132	145.212	**249.344**	141.186	129.169	**270.355**

Tablo 3: 1990-2016 Yılları Arası Çankırı ve İlçeleri Nüfusları (TÜİK, 2016)

Çerkeş İlçesi'ndeki nüfus artışının düşük kalmasında veya nüfusun azalmasında; İlçe'den Ankara, Karabük, Zonguldak gibi şehirlere ve yurt dışına olan göçler etkili olmuştur. Ancak; 2000-2010 dönemi için nüfus azalmasında etkili olan en önemli faktörlerin başında, sayım yöntemindeki değişiklik ile kasaba dışında yaşayan nüfusun ikamet yerinde sayılması gelmektedir.

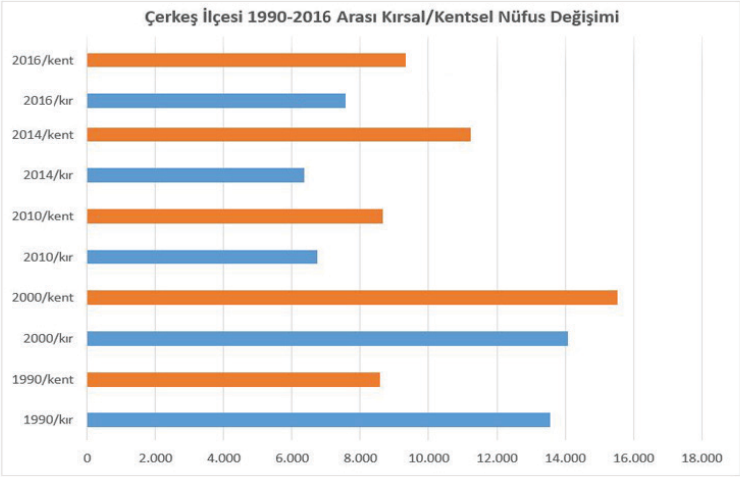

Grafik 1: Çerkeş İlçesi 1965-2016 Nüfus Değişimi (TÜİK)

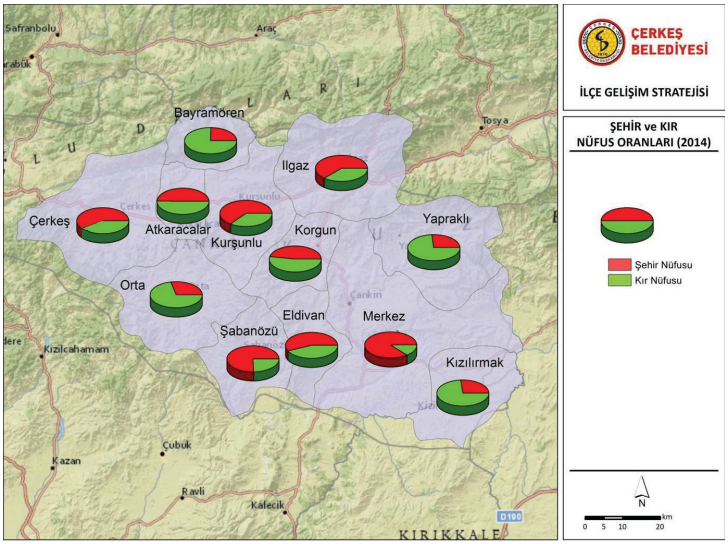
2010			2014			2016		
İl/İlçe Merkezi	Belde ve Köyler	Toplam	İl/İlçe Merkezi	Belde ve Köyler	Toplam	İl/İlçe Merkezi	Belde ve Köyler	Toplam
69.631	10.959	80.590	76.490	9.891	86.381	82.740	9.399	92.139
2.013	2.815	4.828	2.828	2.874	5.702	2.580	2.890	5.470
690	1.812	2.502	627	1.919	2.546	597	1.678	2.275
8.658	6.747	15.405	11.230	6.354	17.584	9.324	7.290	16.614
3.142	2.459	5.601	3.062	2.499	5.561	2.898	2.377	5.275
7.383	6.581	13.964	8.754	5.674	14.428	7.860	5.721	13.581
2.175	6.187	8.362	2.018	5.505	7.523	2.240	4.967	7.207
2.092	1.943	4.035	2.015	2.200	4.215	2.115	1.980	4.095
3.937	5.669	9.606	5.130	3.121	8.251	5.093	2.828	7.921
3.661	10.792	14.453	3.792	8.984	12.776	3.904	7.049	10.953
5.253	5.163	10.416	7.816	2.523	10.339	8.094	2.466	10.560
1.587	7.718	9.305	2.199	6.045	8.244	2.183	5.607	7.790
110.222	61.127	**171.349**	125.961	57.589	**183.550**	129.628	54.252	**183.880**

Tablo 3: 1990-2016 Yılları Arası Çankırı ve İlçeleri Nüfusları (TÜİK, 2016)

Çerkeş İlçesi'nin 1990-2016 arası kır ve kent nüfuslarındaki değişim incelendiğinde; özellikle 1990'dan 2000 yılına kadarki dönemde, toplam nüfustaki artışın büyük oranda İlçe Merkezi'nde ortaya çıktığı ve kırsal nüfusun hemen hemen aynı kaldığı; 2000-2010 arası dönemde ise, hem kırsal hem de kentsel nüfusun azaldığı; 2010 yılından 2014 yılına kadar olan dönemde ise, kentsel nüfusun artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 2014 yılından 2016 yılına gelinirken ise kentsel nüfusun azalıp, kırsal nüfusun artış gösterdiği görülmektedir.

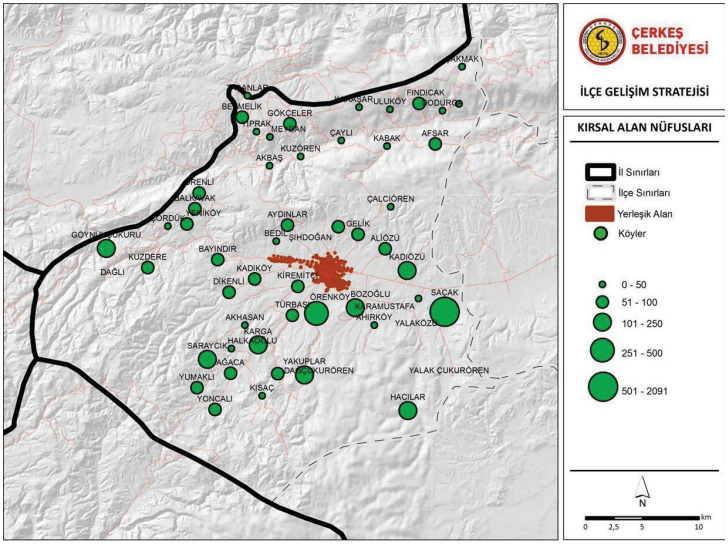

Grafik 2: Çerkeş İlçesi 1990-2016 Arası Kırsal/Kentsel Nüfus Değişimi (TÜİK)

Harita 12: Çerkeş İlçesi ve Çankırı İli Diğer İlçelerin Şehir ve Kır Nüfusları Oranı

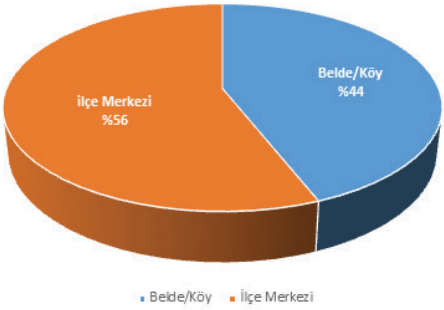
Günümüzde Çerkeş İlçe nüfusunun %64'ü ilçe merkezinde yaşarken, %36'sı köylerde yaşamaktadır. İlçe'deki nüfusun kırsal ve kentsel alanda cinsiyete göre dağılımı ise Tablo 4 ve Grafik 3-4'te görülmektedir.

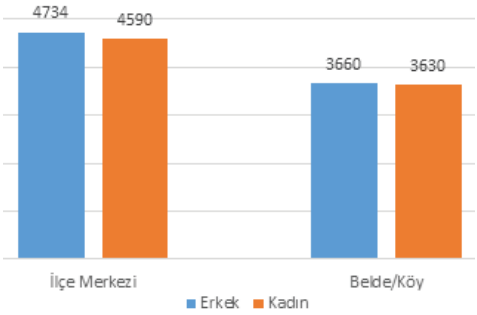

Harita 13: Çerkeş İlçesi Kırsal Alan Nüfusları

İl/İlçe merkezi			Belde/Köy			Toplam		
Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
9.324	4.734	4.590	7.290	3.660	3.630	16.614	8.394	8.220

Tablo 4: Çerkeş'te Nüfusun Yerleşim Yerleri ve Cinsiyete Göre Dağılımı (TÜİK, 2016)

Grafik 3: Çerkeş'te Nüfusun Kır/Kent Dağılımı 2016

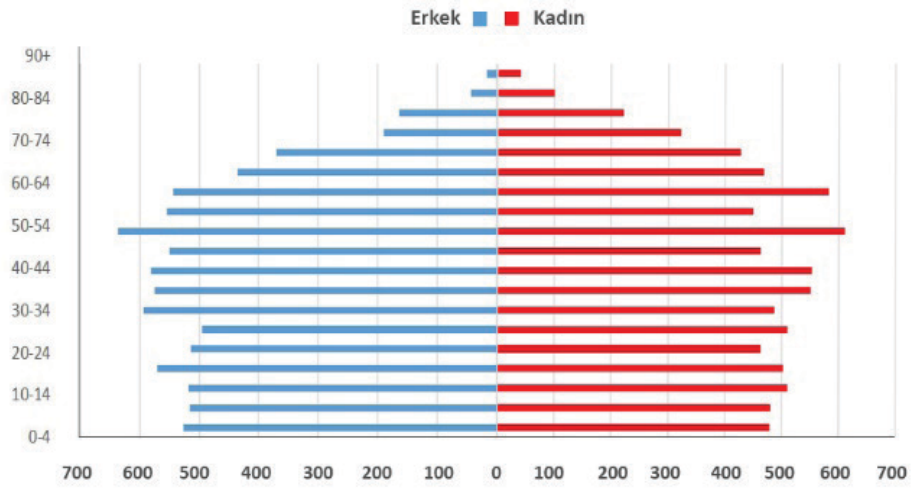

Grafik 4: Çerkeş'te Nüfusun Kır/Kentte Cinsiyete Göre Dağılımı 2016

Göç

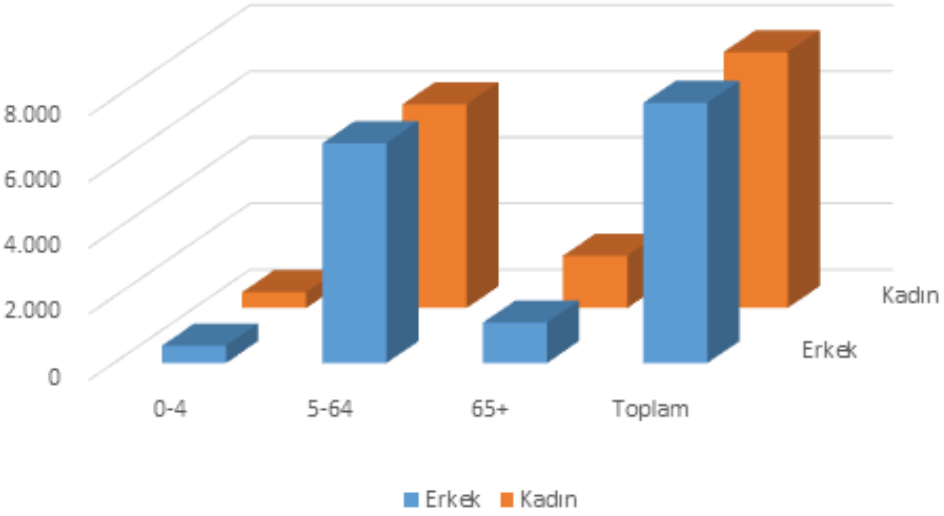
Çerkeş İlçesi'nin dışarıdan aldığı göçlerle ilgili olarak TUİK'in yayınladığı nüfusa kayıtlı olunan İl'e göre ikamet edilen ilçe verilerinden yararlanıldığında; 2013 yılında İlçe'de en fazla 709 kişiyle Karabük nüfusuna kayıtlılar yer alırken, daha sonra 228 kişiyle Ankara ve 211 kişiyle de Yozgat gelmektedir. Çerkeş İlçesi'nin Yozgat'tan aldığı göçlerde Aytaç Et Entegre Tesisleri'nin kurulması etkili olmuştur. Yozgat'tan göçenlerin tamamına yakını şirkette çalışanlar ve aileleridir. İdari personeli Yozgatlılardan oluşan şirket çalışanlarının 2010 yılı itibariyle %13'ünün (78 kişi) Yozgatlı olduğu bilinmektedir. Ayrıca, Çerkeş Esnaf ve Sanatkârlar Odası'na kayıtlı esnafın %19'unu İlçe dışından gelenler oluşturmaktadır.

Araştırmalara göre; Çerkeş İlçesi'nden dışarıya göç edenlerin yarısına yakını Ankara İli'ni tercih etmektedir. Ankara'yı İstanbul, Karabük ve Zonguldak izlemektedir. Bu bölgelerdeki önemli iş yerleri, nüfus için çekim alanı oluşturmaktadır. Yurtdışına olan göçlerin büyük bir kısmının Almanya'ya gerçekleştiği dile getirilmektedir.

Çerkeş İlçesi'nde sürekli göçlerin yanı sıra mevsimlik göç hareketlerine de rastlanmaktadır. Mevsimlik göç hareketleri içerisinde; yaylalara yapılan göçler, köylere yazın gelen aileler, arıcılık ve ormancılık için gelenler yer almaktadır. Yakın dönemde İlçe genelinde özellikle; çobanlık yapmak üzere, Afganistan ve Özbekistan'dan gelen göçmenlerin olduğu dile getirilmektedir.

Grafik 5: Çerkeş İlçesi Dar Aralıklı Nüfus Piramidi (TÜİK,2016)

Grafik 6: Çerkeş İlçesinin Cinsiyet Grupları ile Geniş Aralıklı Nüfus Durumu (TÜİK, 2016)

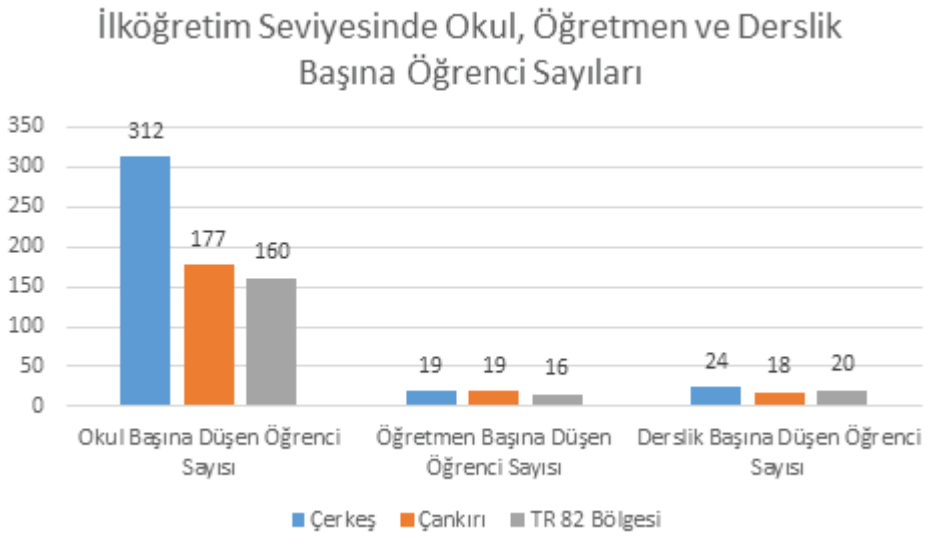
Eğitim ve Kültür

KUZKA tarafından hazırlana Çerkeş İlçe Analizi Raporu'nda İlçe'nin sosyo-ekonomik yapısı detaylı bir şekilde ortaya konmuştur. Rapora göre, Çerkeş İlçesi'nde okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumları bulunurken, herhangi bir yükseköğretim kurumu bulunmamaktadır. 2011-2012 öğretim yılı itibariyle, İlçe'de 1 anaokulu, 5 ilköğretim okulu ve 2 ortaöğretim okulu hizmet vermektedir. Yalnızca, Güzelyurt Köyü'nde bir köy okulu olup, diğer okullar İlçe Merkezi'nde yer almaktadır. Dolayısıyla, köylerdeki öğrenciler taşımalı eğitim hizmetlerine ve çevre ilçelerdeki yatılı ilköğretim bölge okullarına yönlendirilmiştir. 19 Mayıs Çok Programlı Lisesi'nde erkek öğrencilere hizmet veren 100 öğrenci kapasiteli bir pansiyon bulunmaktadır.

Okullar	Öğrenci sayısı
80.YIL CUMHURİYET İLKÖĞRETİM OKULU	592
ATATÜRK İLKÖĞRETİM OKULU	615
ÇERKEŞ ANAOKULU	40
GAZİOSMANPAŞA İLKÖĞRETİM OKULU	223
GÜZELYURT İLKÖĞRETİM OKULU	8
NAMIK KEMAL İLKÖĞRETİM OKULU	256
19 MAYIS ÇOK PROGRAMLI LİSESİ	361
ÇERKEŞ ANADOLU LİSESİ	138
İLÇE TOPLAMI	2.233

Tablo 5: Çerkeş İlçesi Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim Okulları

2010-2011 dönemi için ilköğretim seviyesinde okul, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayılarına ilçe, il ve bölge ölçeğinde bakıldığında; Çerkeş İlçesi'nde okul başına öğrenci ve öğretmen ile derslik başına düşen öğrenci sayısının Çankırı İli ve TR82 Bölgesi ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, okul sayısının İlçe'de yetersiz olduğunu göstermektedir.

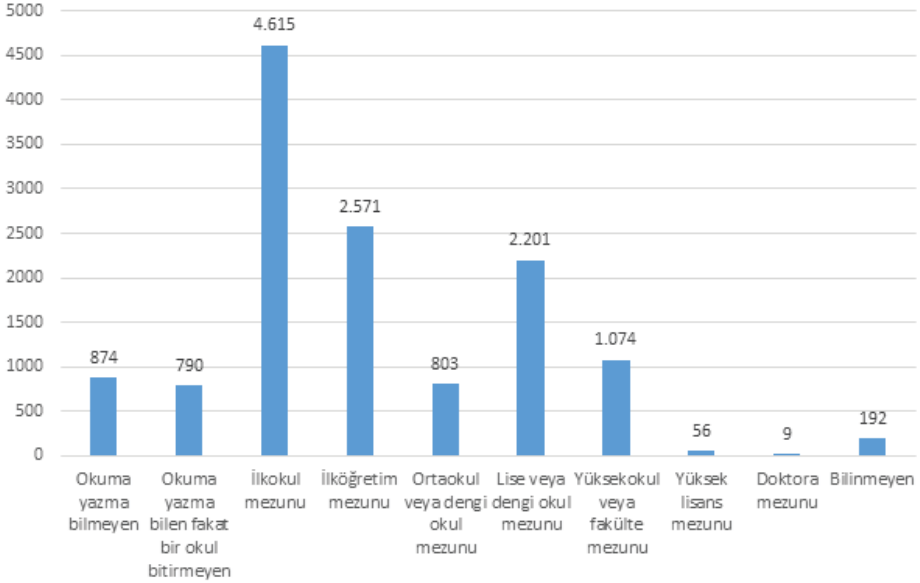

Grafik 7: Çerkeş İlköğretim Seviyesinde Okul, Öğretmen, Derslik Başına Öğrenci Sayıları (KUZKA Çerkeş İlçe Analizi, 2013)

Çerkeş İlçesi nüfusunda ilköğretim ve ortaöğretim yaş grubu ile İlçe okullarındaki öğrenci sayısı kıyaslandığında, İlçe'de hem ilköğretim hem de ortaöğretim düzeyindeki okullaşma oranlarının düşük olduğu göze çarpmaktadır. İlçe'deki eğitim hizmetlerinde önemli yere sahip olan kurumlardan biri de Çerkeş Vali Erdal Aksu Halk Eğitim Merkezi'dir. Halk Eğitim Merkezi'nde meslek edindirme kursları ve kişisel gelişim kursları düzenlenmektedir. İlçe'de bir tane kütüphane mevcuttur.

2013 yılı verilerine dayanarak 15 yaş ve üstü nüfusun bitirilen eğitim düzeyine göre dağılımı, aşağıdaki grafikte görülmektedir. Buna göre nüfusun %31,5'i ilkokul mezunu olup, %19,4'ü de ilköğretim mezunudur. Nüfusun yaklaşık %8,6'sı ise yüksekokul ve üstü eğitim düzeyine sahiptir.

İlçe'de Çankırı'da bulunan Karatekin Üniversitesi'ne bağlı Çerkeş Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır. Çerkeş Meslek Yüksek Okulu'nda malzeme ve malzeme işleme teknolojileri bölümü ve bitkisel ve hayvansal üretim bölümü olmak üzere iki adet bölüm, bu bölümlere ait üç adet program bulunmaktadır. Bu çerçevede, İlçe Merkezi'nin doğusunda ve E80 Karayolu'nun güneyinde, meslek yüksekokulu olarak kullanılan bir dizi eğitim ve lojman binası bulunmaktadır.

2017 Çerkeş İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre İlçe'de 18 adet Okul/Kurum bulunmaktadır. Derslik adedi 113, öğrenci sayısı 2.105, öğretmen sayısı ise 140 adettir. 2017 yılı için derslik başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında ise; ilkokul + ortaokul 19 kişi, genel ortaöğretim 17 kişi, Mesleki ve teknik okul 19 kişi olarak belirtilmektedir.

Grafik 8: Bitirilen Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Nüfus (15+ yaş) (TÜİK, 2013)

			Çerkeş	Çankırı	TR82
Hastane sayısı	Kamu		1	8	29
	Özel		0	1	4
	Toplam		1	9	33
Yatak sayısı	Kamu		25	361	1.439
	Özel		0	78	243
	Toplam		25	439	2.043
Doktor sayısı	Kamu	Uzman	2	82	319
		Pratisyen	5	60	304
		Toplam	7	142	623
	Özel	Uzman	0	21	84
		Pratisyen	0	5	20
		Toplam	0	26	104
Hasta sayısı	Kamu		61.460	765.169	3.911.051
	Özel		0	168.519	557.900
	Toplam		61.460	933.688	4.468.951
Yatak Başına Hasta Sayısı			2.458	2.127	2.187
Doktor Başına Hasta Sayısı			8.780	5.558	6.147
Toplum Sağlığı Merkezi Sayısı			1	12	41
Bebek Ölüm Oranı (%)			21,40	9,00	8,40
Eczane Sayısı			4	53	233

Tablo 6: Çerkeş, Çankırı ve TR82 Bölgesi'nde Sağlık Hizmetleri (KUZKA, 2013)

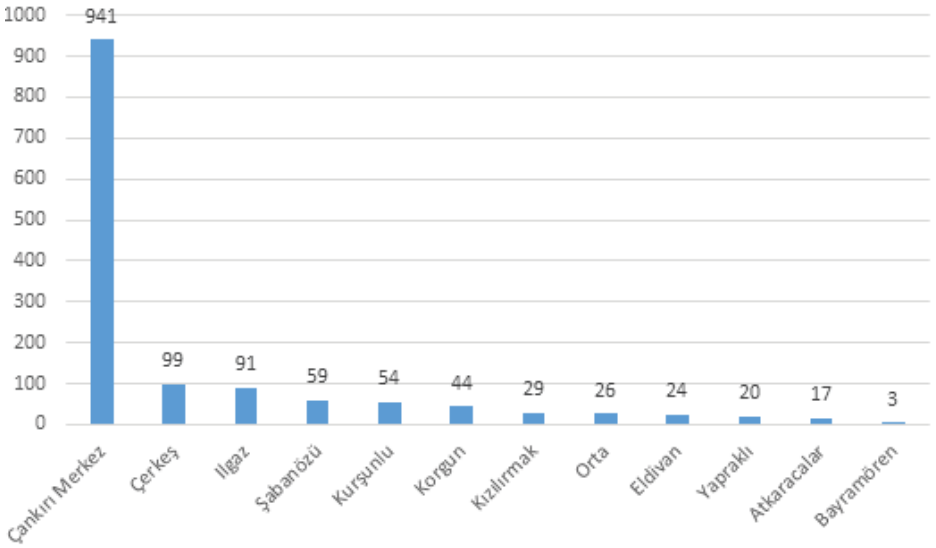
İlçe'de iki adet spor tesisi ve 112 lisanslı sporcu mevcuttur. 2012 yılında Dünya Yamaç Paraşütü Şampiyonası, İlçe'de gerçekleştirilmiştir.

Çerkeş İlçesi'nde çoğunluğu dini temelli dernekler ile hayır işleri ve yardımlaşma derneklerinden olmak üzere, toplam 29 adet dernek faaliyet göstermektedir.

İlçe'deki, Çankırı'daki ve TR82 Bölgesi'ndeki sağlık kuruluşlarına ilişkin bilgiler Tablo 6'da verilmektedir. Görüldüğü üzere Çerkeş sağlık hizmetleri bakımından Çankırı ve TR82 Bölgesi'ne kıyasla oldukça geri durumdadır. İlçe'deki bebek ölüm oranları da il ve bölge ortalamasının üzerindedir.

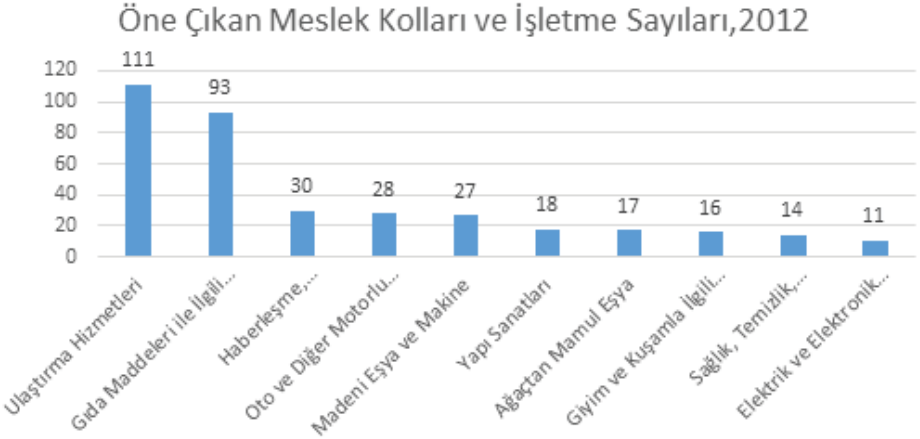
2.3. Ekonomik Çevre

2012 verilerine göre Çankırı'daki iktisadi işletmelerin ilçelere göre dağılımına bakıldığında İl'de bulunan toplam 1.407 faal işletmeden 99'unun Çerkeş İlçesi'nde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, İl içindeki gelişmişlik düzeyi açısından Çerkeş İlçesi Merkez İlçe'den sonra ikinci sırada yer almaktadır. En fazla işletme bulunduran diğer ilçeler ise sırasıyla; Ilgaz, Şabanözü ve Kurşunlu'dur. Şirket yapıları genel olarak; şahıs şirketleri, sermaye şirketleri, kooperatifler ve diğer şirketler şeklinde sınıflandırılabilir. Bölge'deki şirket yapısı incelendiğinde; Çerkeş'te 19 şahıs, 70 sermaye, 10 kooperatif şirketinin mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 9: 2012 Verileriyle Çankırı İli Genelindeki İşletmelerin İlçelere Göre Dağılımı (KUZKA, 2013)

Çerkeş İlçesi'nde öne çıkan meslek kolları ve işletme sayıları incelendiğinde; ulaştırma hizmetleri ve gıda maddeleri ile haberleşme, dinlenme ve eğlenme faaliyetlerinin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Grafik 10: 2012 Verileriyle Çerkeş'te Öne Çıkan Meslek Kolları ve İşletme Sayıları (KUZKA, 2013)

Hizmet ve imalat sanayinin ağırlıklı olduğu İlçe'ye imalat sanayindeki işyeri açısından bakıldığında; Çerkeş İlçesi'nin TR82 Düzey 2 Bölgesi içerisinde mobilya imalatında %4,6'lık paya, gıda ürünleri imalatında ise %2,9'luk paya sahip olduğu görülmektedir. Çankırı'da ilk 100'e giren işletmeler arasında, Çerkeş'ten 1 işletme vardır.

Tarım ve Hayvancılık

Bitkisel Üretim

Başlıca ekonomik sektörlerin tarım ve hayvancılık olduğu Çerkeş, bu alanlarda Çankırı'nın diğer ilçelerine göre ileri düzeydedir. Çankırı İli'nin toplam ekilebilir tarım arazisinin %8,59'u Çerkeş'te yer alır. TR82 Bölgesi ölçeğinde bakıldığında bu oran %3,97'dir. Tarımsal üretimin büyük bir kısmını tahıllar ve diğer bitkisel ürünler oluşturur. Daha sonra sırasıyla meyve ve sebze ekim alanları gelmektedir.

Çerkeş İlçesi'ndeki bitkisel üretimin ürün türlerine göre ekilen alan ve üretim miktarlarına bakıldığında; yem bitkileri ve tahılların gerek Çankırı'da gerekse TR82 Bölgesi'nde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Özellikle Çankırı'daki yem (korunga ve fiğ) bitkilerinin önemli bir kısmı Çerkeş'te üretilmektedir. 2010 yılı rakamlarına göre; Çankırı'daki toplam yem bitkisi üretiminin %19,7'si ve tahılların %8,2'si Çerkeş'te üretilmiştir. Bölgesel ölçekte bakıldığında ise; Çerkeş, TR82 Bölgesi'ndeki tahıl üretiminin %4,4'ünü, yem bitkileri üretiminin ise %4,5'ini karşılamaktadır.

	Çerkeş	Çankırı	TR82	Çerkeş/Çankırı (%)	Çerkeş/TR82 (%)
Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekilen alanı (dekar)	106.385	1.209.890	3.022.209	8,79	3,52
Nadas alanı (dekar)	60.386	612.891	1.230.123	9,85	4,91
Sebze bahçeleri alanı (dekar)	42	58.374	124.602	0,07	0,03
Meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin alanı (dekar)	487	22.738	152.396	2,14	0,32
Toplam Alan (dekar)	167.300	1.903.893	4.529.330	8,79	3,69

Tablo 7: Çerkeş, Çankırı ve TR82'de Tarımsal Alanların Dağılımı

	Çerkeş		Çankırı		TR82	
	Ekilen Alan (dekar)	Üretim (ton)	Ekilen Alan (dekar)	Üretim (ton)	Ekilen Alan (dekar)	Üretim (ton)
Baklagiller	2.510	239	66.420	8.034	105.655	13.121
Endüstriyel bitkiler	-	-	6.414	29.662	88.671	365.922
Tahıllar	82.875	24.289	1.046.569	297.297	2.335.263	547.797
Yağlı tohumlar	-	-	15.516	2.488	15.516	2.488
Yem bitkileri	19.000	24.750	125.671	125.671	428.467	552.015
Yumru bitkiler*	2.000	3.200	12.402	12.402	48.637	59.134
TOPLAM	106.385	52.478	475.554	475.554	3.022.209	1.540.477

Tablo 8: Ürün Türlerine Göre Ekilen Alanlar ve Üretim Miktarları (TÜİK 2010)

*TÜİK bitkisel üretim istatistiklerinde yumru bitkilerine dair tabloda veriler yer alsa da, saha çalışmaları ve ilgili kurumlarla yapılan görüşmelerde ilçe genelinde yumru bitkilerinin ekilmediği dile getirilmiştir.

İlçe'de üretilen başlıca sebzeler domates, hıyar, fasulye ve biberdir. Bu ürünlerin üretim miktarları bakımından; Çankırı İli veya TR82 Bölgesi içerisinde dikkat çekici bir pay görülmemektedir. Öte yandan; erik, vişne ve kızılcık üretimi açısından Çerkeş İlçesi gerek Çankırı İli gerekse TR82 Bölgesi'nde öne çıkmaktadır. Bölge'deki kızılcık üretiminin %4'ü, vişne üretiminin %3,2'si ve erik üretiminin %3'ü Çerkeş

İlçe'de üretilen başlıca sebzeler domates, hıyar, fasulye ve biberdir. Bu ürünlerin üretim miktarları bakımından; Çankırı İli veya TR82 Bölgesi içerisinde dikkat çekici bir pay görülmemektedir. Öte yandan; erik, vişne ve kızılcık üretimi açısından Çerkeş İlçesi gerek Çankırı İli gerekse TR82 Bölgesi'nde öne çıkmaktadır. Bölge'deki kızılcık üretiminin %4'ü, vişne üretiminin %3,2'si ve erik üretiminin %3'ü Çerkeş İlçesi'nde gerçekleşmektedir. İlkbahar sonlarında görülen don olayları ve köylerde genç nüfusun az olması, yoğun işgücü gerektiren meyveciliğin gelişmesinin önündeki temel zorluklardır.

İlçe Tarım Müdürlüğü ile yapılan görüşmede, geçtiğimiz yıllarda, Afşar Köyü'nde İl Özel İdaresi tarafından ceviz fidanı dağıtıldığı, ancak üretimin yaygınlaşmadığı dile getirilmiştir.

Çerkeş/Çankırı (%)		Çerkeş/TR82 (%)		Yerel Üretim Katsayısı
Ekilen Alan (dekar)	Üretim (ton)	Ekilen Alan (dekar)	Üretim (ton)	
3,80	3,00	2,40	1,80	0,048
0,00	0,00	0,00	0,00	-
7,90	8,20	3,50	4,40	0,15
0,00	0,00	0,00	0,00	-
27,90	19,70	4,40	4,50	0,86
29,60	25,80	4,10	5,40	1,23
8,80	11,00	3,50	3,40	0,357

Tablo 8: Ürün Türlerine Göre Ekilen Alanlar ve Üretim Miktarları (TÜİK 2010)

*TÜİK bitkisel üretim istatistiklerinde yumru bitkilerine dair tabloda veriler yer alsa da, saha çalışmaları ve ilgili kurumlarla yapılan görüşmelerde ilçe genelinde yumru bitkilerinin ekilmediği dile getirilmiştir.

İlçesi'nde gerçekleşmektedir. İlkbahar sonlarında görülen don olayları ve köylerde genç nüfusun az olması, yoğun işgücü gerektiren meyveciliğin gelişmesinin önündeki temel zorluklardır. İlçe Tarım Müdürlüğü ile yapılan görüşmede, geçtiğimiz yıllarda, Afşar Köyü'nde İl Özel İdaresi tarafından ceviz fidanı dağıtıldığı, ancak üretimin yaygınlaşmadığı dile getirilmiştir.

	Ürünler	Çerkeş	Çankırı	TR82	Çerkeş/ Çankırı	Çerkeş/ TR82	Yerel Üretim Katsayısı
		(üretim-ton)	(üretim-ton)	(üretim-ton)	(%)	(%)	
Sebzeler	Domates (sofralık)	20	13.179	67.038	1,1	0,5	0,0015
	Hıyar (sofralık)	20	1.734	28.174	0,3	0,1	0,187
	Fasulye (taze)	16	4.823	15.207	0,7	0,3	0,0104
	Biber (Sivri)	5	2.531	6.712	0,6	0,1	0,005
Meyveler	Erik	184	1.497	6.187	12,3	3	0,507
	Elma	112	4.730	26.920	2,4	0,4	0,134
	Armut	99	1.905	9.013	5,2	1,1	0,245
	Vişne	54	866	1.691	6,2	3,2	0,121
	Kızılcık	52	316	1.300	16,5	4	0,676
	Ceviz	51	1.200	7.444	4,3	0,7	0,263
	Dut	10	372	2.132	2,7	0,5	0,154

Tablo 9: Çerkeş, Çankırı ve TR82'de Seçilmiş Sebze ve Meyve Üretimi (TÜİK, 2010)

İlçe genelinde arazi yapısının engebeli olması, iklim koşullarının sertliği, sulama altyapısının yetersizliği, kırsal nüfusun daha çok yaşlı bireylerden oluşması, arazi parçalanması, mekanizasyonun yetersiz olması gibi nedenlerden dolayı bitkisel üretimde verimlilik sorunları ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla tarımsal üretim, ticari bir nitelik taşımaktan çok aile geçimini sağlamaya yönelik bir faaliyet olarak kısıtlı bir şekilde hayata geçmektedir. Söz konusu nedenlerden dolayı üretim maliyetleri artmakta ve tarım-sanayi entegrasyonu istenilen düzeyde gerçekleşmemektedir.

DSİ tarafından inşa edilen Akhasan Barajı çevresinde 2.400 hektarlık alanın sulanması amacıyla Çankırı-Çerkeş Akhasan Sulaması Projesi ile E-80 Karayolu hattında yer alan Çerkeş, Atkaracalar, Kurşunlu, Ilgaz ve civar yerleşim yerlerine içme, kullanma ve sulama suyu temini amacıyla planlanan Hacılar Barajı'nın çalışmaları devam etmektedir. Sulama altyapısının geliştirilmesine paralel olarak, bitkisel üretim miktarlarında ve verimde artış beklenmektedir.

Hayvancılık

Büyükbaş Hayvan Varlığı

Çerkeş, coğrafi yapısı ve kırsal dokusu itibariyle hayvancılığın önemli olduğu bir ilçedir. Özellikle büyükbaş hayvan (kültür melezi ve yerli sığır) sayısı ve süt üretimi bakımından Çerkeş İlçesi'nin Çankırı İli ve TR82 Bölgesi içinde önemli bir payı vardır. 2012 yılında kurulan Süt Birliği tarafından Çerkeş Merkez ve köylerine 1.200 adet süt ineği dağıtılmıştır. Hâlihazırda 450 üyesi olan Birlik üyelerinden günlük 13 ton süt toplanmaktadır.

		Çerkeş	Çankırı	TR82	Türkiye	Çerkeş/ Çankırı (%)	Çerkeş/ TR82 (%)	Çerkeş/ Ülke (%)	Yerel Üretim Katsayısı
Sığır (Yerli)	Yetişkin	384	11.130	76.751	1.537.838	3,45%	0,50%	0,02%	0,237
	Genç-Yavru	159	4.072	22.284	440.110	3,90%	0,71%	0,04%	0,213
	Toplam	543	15.202	99.035	1.977.948	3,57%	0,55%	0,03%	0,232
	Sağılan hayvan sayısı (baş)	205	4.529	38.349	750.676	4,53%	0,53%	0,03%	0,383
	Süt (Ton)	270,178	5.977,96	51.406,69	984.151	4,52%	0,53%	0,03%	0,388
Manda**	Yetişkin	70	1102	2.842	96.757	6,35%	2,46%	0,07%	0,163
	Genç-Yavru	5	302	707	25.069	1,66%	0,71%	0,02%	0,038
	Toplam	75	1.404	3.549	121.826	5,34%	2,11%	0,06%	0,135
	Sağılan hayvan sayısı (baş)	51	590	1.499	54.795	8,64%	3,40%	0,09%	0,219
	Süt (Ton)	52,775	610.556	1.477,05	54.687	0,01%	3,57%	0,10%	2,091
Sığır (Kültür)	Yetişkin	11.569	34.270	108.177	4.530.310	33,76%	10,69%	0,26%	1,065
	Genç-Yavru	1.700	9.083	31.158	1.609.500	18,72%	5,46%	0,11%	0,642
	Toplam	13.269	43.353	139.335	6.139.810	30,61%	9,52%	0,22%	0,983
	Sağılan hayvan sayısı (baş)	8.152	20.409	62.532	2.411.557	39,94%	13,04%	0,34%	1,223
	Süt (Ton)	30.292,61	75.838,58	239.052,22	9.319.392	39,94%	12,67%	0,33%	1,259
Sığır (Melez)	Yetişkin	8.650	47.312	161.588	4.594.357	18,28%	5,35%	0,19%	0,624
	Genç-Yavru	3.500	14.759	48.181	1.410.732	23,71%	7,26%	0,25%	0,774
	Toplam	12.150	62.071	209.769	6.005.089	19,57%	5,79%	0,20%	0,661
	Sağılan hayvan sayısı (baş)	3.913	20.562	83.289	2.404.943	19,03%	4,70%	0,16%	0,770
	Süt (Ton)	10.342,06	54.344,68	220.098,57	6.563.876	19,03%	4,70%	0,16%	0,770

Tablo 10: Çerkeş İlçesi Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Süt Ürünleri (TÜİK 2014)

*Çerkeş-TR82 ** TÜİK hayvan sayısı istatistiklerinde Çerkeş'te tabloda yer alan sayıda manda olduğu bilgisi olmasına rağmen, saha çalışmaları ve ilgili kurumlarla yapılan görüşmelerde ilçe genelinde manda olmadığı ve manda sütü üretilmediği dile getirilmiştir

İlçe Merkezi'nde bulunan Aytaç Et Entegre Tesisleri, İlçe ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Yaklaşık 1.000 kişinin istihdam edildiği tesis, çoğunlukla Kayseri bölgesinden ve yöredeki bazı besi işletmelerinden canlı hayvan alarak üretim yapmaktadır. Tesisin ayrıca kendi kanatlı hayvan üretim alanları da mevcuttur.

Çerkeş'te canlı hayvan pazarı mevcuttur. Her hafta Çarşamba günü İlçe Merkezi'nde kurulan Hayvan Pazarı bölgenin en büyüklerindendir. Hayvan pazarının İlçe Merkezi'nden taşınması ve bir mezbaha kurulması için çalışmalar devam etmektedir. İlçe'de ayrıca Aytaç Yem Fabrikası ve Çerkeş Yem Fabrikası bulunmaktadır.

Hayvancılığın bölgede geliştirilmesinin önündeki en temel engel olarak özellikle kırsal alanda genç nüfusun azalması ve hayvancılığa rağbet etmemeleri gösterilmektedir. Meraların doğru kullanımı ve otlatma planlarının hazırlanması, ahırların modernizasyonu ve altyapının geliştirilmesi, yem bitkileri üretiminin artırılarak hayvancılık maliyetlerinin %60-70'ini oluşturan yem maliyetlerinin düşürülmesi, kadın ve genç nüfusun hayvancılık konusunda eğitilmesi karşılanması gereken temel ihtiyaçlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Kanatlı Hayvan Varlığı

Kanatlı hayvan sektörü de Çerkeş'teki bir diğer önemli sektördür. 2010 yılı verilerine göre Çerkeş, Çankırı etlik piliç üretiminin yaklaşık %25'ini, yumurta tavuğu üretiminin ise yaklaşık %12'sini karşılamaktadır. Tablo 11'de Çerkeş, Çankırı ve TR82 Bölgesi'ndeki kanatlı hayvan varlığının 2006-2010 yılları arasındaki değişimi görülmektedir. 2006 ile 2007 yıllarında dünya genelinde kuş gribi nedeniyle özellikle et tavuğu sayısının gerek Çerkeş'te, gerekse Çankırı ve TR82 Bölgesi'nde keskin bir düşüş yaşadığı görülmektedir. Halihazırda kanatlı hayvan sektörü Çerkeş için önemli bir iş koludur.

	Hayvan Varlığı		2006	2007	2008	2009	2010
Çerkeş	Kanatlı	Et tavuğu	300.000	224.000	226.000	198.000	228.000
		Ymrt. Tavuğu	20.000	20.000	20.000	27.000	30.000
		Hindi	95	107	111	110	120
		Ördek	35	860	759	700	30
		Kaz	210	185	205	190	130
		Toplam	320.340	245.152	247.075	226.000	258.280
Çankırı	Kanatlı	Et tavuğu	2.362.976	826.151	919.677	901.900	914.000
		Ymrt. Tavuğu	128.458	120.036	113.314	152.863	249.683
		Hindi	6.673	7.357	4.935	3.514	3.373
		Ördek	3.484	4.252	4.192	3.301	2.746
		Kaz	1.276	1.103	1.655	1.366	1.347
		Toplam	2.502.867	958.899	1.043.773	1.062.944	1.171.149
TR82	Kanatlı	Et tavuğu	2.385.578	856.901	957.195	967.195	984.514
		Ymrt. Tavuğu	625.903	529.170	541.112	563.075	448.124
		Hindi	37.338	27.172	24.955	21.984	14.516
		Ördek	9.755	7.117	7.266	6.694	4.164
		Kaz	7.938	4.800	4.637	4.012	3.080
		Toplam	3.066.512	1.425.160	1.535.165	1.562.979	1.454.398
Çekeş/ Çankırı	Kanatlı	Et tavuğu	12,70	27,10	24,60	22,00	24,90
		Ymrt. Tavuğu	15,60	16,70	17,70	17,70	12,00
		Hindi	1,40	1,50	2,20	3,10	3,60
		Ördek	1,00	20,20	18,10	21,20	1,10
		Kaz	16,50	16,80	12,40	13,90	9,70
		Toplam	13,00	25,60	23,70	21,30	22,10
Çerkeş/ TR82	Kanatlı	Et tavuğu	12,60	26,10	23,60	20,50	23,20
		Ymrt. Tavuğu	3,20	3,80	3,70	4,80	6,70
		Hindi	0,30	0,40	0,40	0,50	0,80
		Ördek	0,40	12,10	10,40	10,50	0,70
		Kaz	2,60	3,90	4,40	4,70	4,20
		Toplam	9,80	17,20	16,10	14,50	17,80

Tablo 11: Çerkeş, Çankırı ve TR82 Bölgesinde Kanatlı Hayvan Varlığı (KUZKA, 2013)

Arıcılık

Bölgenin floristik açıdan zengin olması arıcılığa da uygun ortam sağlamaktadır. Arıcılık, TR82 Bölgesi genelinde, Çankırı İlinde ve Çerkeş İlçesinde önemli bir üretim alanıdır. TÜİK 2013 verilerine göre Çerkeş 13.642 adet kovanla Çankırı'daki toplam kovanın %28'ine, Bölge'dekilerin ise %10'una sahiptir. Bal üretimine bakıldığında, 2013 yılında Çerkeş'te toplam 75 ton bal üretildiği görülmektedir. Bu rakam, Çankırı'daki üretimin %26'sının, TR82 Bölgesi'ndeki üretimin ise %8'inin Çerkeş'te yapıldığını yansıtmaktadır. Koloni başına ortalama 6 kg bal elde edildiği görülmektedir. Türkiye ortalamasının koloni başına 14 kg bal olduğu dikkate alınırsa Çerkeş'te kovan başına bal veriminin düşük olduğu söylenebilir. İlçe Merkezi, Şeyhdoğan, Hacılar, Saçak, Yalıözü, Türbaşı köyleri yıllık 2.000 kg ve üzeri bal üretimi olan yerleşimlerdir. Yüksek kalitesi ve doğallığı ile Çerkeş balının ülke genelindeki bilinirliği gün geçtikçe artmaktadır.

	Çerkeş	Çankırı	TR82	Çerkeş/ Çankırı (%)	Çerkeş/ TR82 (%)	Yerel Üretim Katsayısı
Arıcılık yapan işletme sayısı	350	1.535	4.055	23	9	0,60
Kovan sayısı	13.642	47.891	134.371	28	10	0,80
Bal üretimi (ton)	75	286	959	26	8	0,88

Tablo 12: Çerkeş, Çankırı ve TR82 Bölgesi'nde Arıcılık Faaliyetleri (TÜİK, 2013)

Bölge genelinde ve Çerkeş yerelinde arıcılığın gelişme potansiyeli oldukça yüksek görülmektedir. Ancak söz konusu gelişimin önündeki en önemli engel; arıcılığın temel bir üretim faaliyeti olarak değil, küçük aile işletmeleri tarafından diğer tarımsal faaliyetlere ek olarak yapılan bir yan uğraş olarak görülmesidir. Arıcılığın ana üretim faaliyeti olarak yapılması için iklim ve bitki örtüsüne göre gezginci arıcılığın yaygınlaştırılması, kovan başına verimin artırılması, üretimin standardizasyonu ve pazarlama kanallarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bölge'de bir Bal Birliği kurulması yönünde girişimler mevcuttur. Ancak, İlçe'de kurulması planlanan çimento fabrikasının arıcılığı olumsuz yönde etkileyeceğine dair görüşler dile getirilmektedir.

Ormancılık

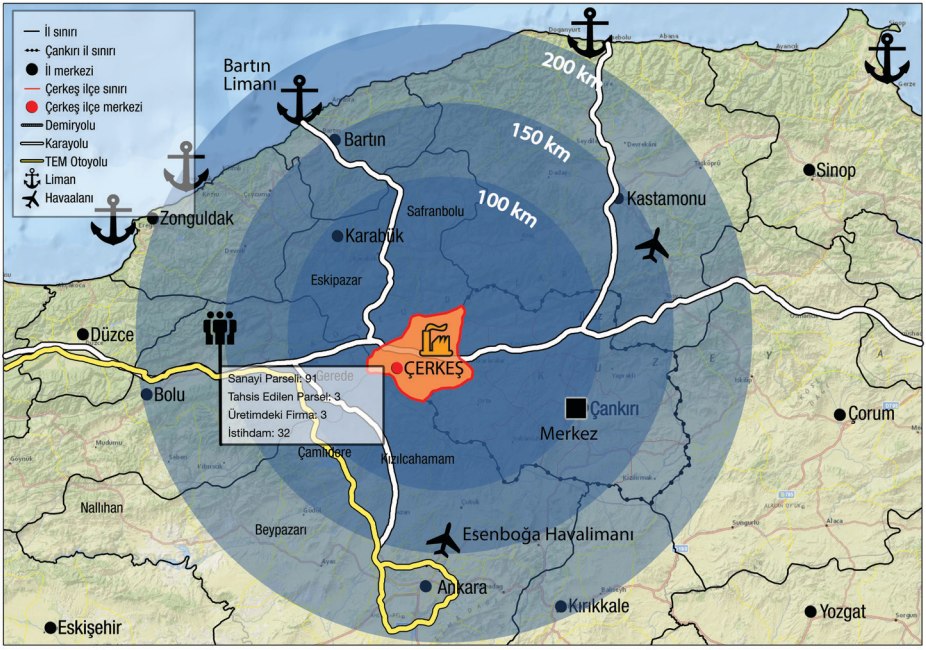
İlçe'deki ormanlık alanlar toplam arazinin %35,4'ünü oluşturmaktadır. Ormanlar genellikle İlçe'nin kuzey ve güneyindeki dağlık alanlarda yer almaktadır. İlçe'deki orman varlığının %12'si ağaçlandırma yoluyla oluşturulmuştur. Ormancılık faaliyetleri çoğunlukla Göynükçukuru, Çakmak ve Saraycık köylerinde sürdürülmektedir. Ormanların büyük bir kısmı sarıçam ve karaçam gibi iğne yapraklı türleri içermektedir. İlçe'deki köylerin ormana göre konumları bakımından sınıflandırılmasında; bunların %31,4'ünün orman içinde ve

%54,9'nun da orman kenarında yer aldığı, %13,7'sinin ise ormana uzak köyler olduğu görülmektedir.

Orman ürünleriyle ilgili olarak İlçe'de 2010 yılında 37.700 m^3 endüstriyel odun ve 7.000 m^3 yakacak odun olmak üzere, toplam 44.700 m^3 odun üretimi yapılmıştır. Elde edilen orman ürünleri Kurtçimeni Orman İşletme Deposu'nda depolanmakta ve sonrasında açık artırma yoluyla satışa sunulmaktadır.

Sanayi

Çankırı İli'nde yer alan dört Organize Sanayi Bölgesi'nden (OSB) bir tanesi Çerkeş'tedir. İl Merkezi'ne 115 km uzaklıkta olan OSB altyapı yetersizliği nedeniyle henüz istenilen doluluk oranlarına ulaşamamıştır. OSB iki etap olarak planlanmıştır. Toplam 13 parselden oluşan birinci etap faaliyete geçmiş olup, ikinci etapta ise altyapı çalışmaları halen devam etmektedir. Başta İstanbul olmak üzere Marmara Bölgesi'nde faaliyet gösteren bazı işletmelerin, son yıllarda artan arazi fiyatları nedeniyle daha ucuz ve altyapısı tamamlanmış yatırım alanlarına yönelme eğiliminde olduğu ve bu anlamda Çerkeş OSB'nin de bazı yatırımcılarca değerlendirildiği görülmektedir. Örneğin, saha çalışması sırasında İstanbul merkezli bir firmanın OSB'den yaklaşık 22.000 m^2 alanı 2,50 TL birim fiyattan satın aldığı; oysa İstanbul civarında bu fiyatın metrekare başına 650 $'a kadar çıktığı dile getirilmiştir.

Şekil 5: Çerkeş İlçesi Organize Sanayi Bölgesi

Ankara Esenboğa Havalimanı'na Uzaklığı	130 km
Bartın Limanı'na Uzaklığı	200 km
Çankırı Merkez'e Uzaklığı	115 km
OSB Toplam Alanı	1.204.593 m²
Toplam Sanayi Parseli Alanı	606.049 m²
Toplam Sanayi Parsel Sayısı	13 (birinci etap), 27 (ikinci etap)
Tahsis Edilen Parsel Sayısı	12 (birinci etap)
Üretimdeki Firma Sayısı	3
İstihdam	70
Firma Profili	PVC üretimi, terlik üretimi, sunta üretimi

Tablo 13: Rakamlarla Çerkeş OSB

Çerkeş'te ayrıca 32 işyeri kapasiteli Küçük Sanayi Sitesi (KSS) mevcuttur. Hâlihazırda KSS'de faaliyet gösteren 28 işletme bulunmaktadır. Aytaç Entegre Et Tesisleri, Aytaç Yem Fabrikası ve Çerkeş Yem Fabrikası İlçe'de yer alan diğer sanayi kuruluşlarıdır. İlçe'de bulunan büyük bir tekstil fabrikası 2012 yılında kapanmıştır. Ancak, kapanan fabrikanın tesislerinde farklı bir firma tarafından fason tekstil üretimi devam etmektedir.

2.4. Mekan Kullanımı ve Biçimlenişi

Çerkeş İlçesi Çankırı İli'nin batı sınırında yer alır. İlçe'de 51 köy ve 1 belde (Saçak) mevcuttur. Ayrıca, 13 yayla ve 5 çiftlik yerleşmesi vardır. Yerleşmeler 915 m ile 1.530 m rakım arasında dağılış gösterir. Dönemlik olarak kullanılan yayla yerleşmeleri ise, 1.420 m ile 1.680 m yükselti basamağında yer almaktadır.

1878 yılından bu yana belediye örgütlü bir yerleşim yeri olmasına rağmen, Çerkeş'te kentsel fonksiyonlar ancak 1990'lı yıllardan sonra gelişmeye başlamıştır. Özellikle; 1995 yılında Aytaç Entegre Et Tesisleri'nin ve 2005 yılında bahsi geçen tekstil fabrikasının faaliyete geçmesiyle, sanayi ve hizmet sektörlerinde gelişmeler yaşanmış ve Çerkeş İlçe Merkezi E-80 Karayolu boyunca yatay yönde gelişme sergilemiştir. Diğer bir ifadeyle, 1990lı yıllara kadar küçük bir tarım kasabası olan Çerkeş, sanayi ve hizmet sektörlerindeki gelişimle birlikte 2000li yıllarda bir hizmet-endüstri-hayvancılık yerleşimi haline gelmiştir.

İlçe Merkezi E80 Karayolu'nun güneyinde Ulusu Çayı'nı da kısmen içine alacak şekilde yer almaktadır. Ayrıca, Ankara-Zonguldak Demiryolu da İlçe Merkezi'nden geçmektedir. İlçe'de Cumhuriyet, Yeni, İstasyon, Karalar, Yenikent, Ulusu, Kurtlar, İdris, Karamuklu ve Okçular olmak üzere 10 mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelerden 9 tanesi Ulusu Çayı'nın kuzeyinde yer almakta olup, Ulusu mahallesinin büyük bir kısmı ise Çay'ın güneyinde yer almaktadır.

Fotoğraf 1: Uluçay'dan Bir Görüntü

Son yıllarda İlçe Merkezi'nin etrafında çok katlı kooperatif evleri ve siteler inşa edilmiş ve merkezin yatayda ve özellikle batı aksında genişlemesine neden olmuştur. E-80 Karayolu'nun kuzeyinde yer alan Cumhuriyet Mahallesi, inşaatların yoğunlaştığı bir bölgedir. Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından inşa edilen 324 konut bu bölgede yer seçmiştir. Orta ve uzun vadede İlçe Merkezi'nin kuzey ve batı yönünde gelişeceği öngörülmektedir. Bu durum, yeni konut alanları ile mevcut ticari merkezin E80 Karayolu ile bölünmesi anlamına gelmekte olup, araç ve yaya trafiği açısından bazı altyapı sorunlarını ortaya çıkarmaktadır.

İlçe Merkezi'nde özellikle Ulusu Mahallesi'ndeki halkın büyük bir kısmı, geçimini besicilikten sağlamaktadır. Yerele özgün bu sosyo-ekonomik yapı, besihaneler ile konutların iç içe geçmesine neden olmuştur. Gerek görsel açıdan gerekse kirletici unsurlar açısından, besihaneler Çerkeş İlçe Merkezi'nin gelişimi ve Ulusu Çayı üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

İş ve ticaret alanları Hükümet Caddesi, İnönü Caddesi, Eski Belediye Caddesi ve Eski Tuz Pazarı Caddesi üzerinde yer almaktadır. Tarihi kaynaklarda Bağdat Caddesi olarak geçen Hükümet Caddesi; gerek ticarethaneler gerekse kamu işyerleri açısından, Çerkeş'in en önemli caddesidir. İlçe Merkezi'nde bulunan benzin istasyonlarının güvenlik açısından tehdit oluşturduğu ve yerleşimlerden uzak bir noktaya taşınması gerektiği görülmektedir.

Fotoğraf 2: Ticaret Alanları

Sanayi alanları E-80 karayolu kenarında gelişim göstermiştir. İlçe Merkezi'nin kuzeybatısında yer alan Aytaç Entegre Et Tesisleri ile kuzeydoğusunda yer alan Çerkeş Organize Sanayi Bölgesi, E80 Karayolu'nun kenarında yer seçmişlerdir. Ayrıca, E80 Karayolu'nun Çerkeş İlçe Merkezi'ne ayrılan kısmında, Küçük Sanayi Sitesi yer almaktadır. Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulmasıyla birlikte, karayolu boyunca gelişigüzel yer seçmiş olan işletmelerin daha düzenli bir yapıya kavuşması beklenmektedir.

Diğer taraftan, özellikle büyük kentlerde ve yurtdışında yaşayan Çerkeşlilerin dönemsel olarak Çerkeş'e geldiklerinde kullanmak üzere inşa ettikleri konutlar da ilçede önemli bir yer tutmaktadır.

Fotoğraf 3: Organize Sanayi Bölgesi

Osmanlı döneminde önemli bir yerleşim olan Çerkeş'te o dönemin sivil mimari izlerini taşıyan evler mevcuttur. Büyük bir kısmı 1939 ve 1944'te meydana gelen depremlerde yıkılmış olsa da, halen İlçe Merkezi'nde eski Çerkeş evlerine rastlamak mümkündür. Safranbolu evleriyle benzerlik gösteren Çerkeş evleri genel olarak yüksek duvarlarla çevrili geniş bahçelere sahiptir. Evlerin bir ya da iki yüzü sokağa açılmaktadır. Girişlerin asli dokusu korunmuş olup, bütün evlerde çift kanatlı kapılar kullanılmaktadır. Eski Çerkeş evleri çoğunlukla iki katlı ve çıkmalıdır. İlçe Merkezi'nde bulunan 4. Murad Camii 1944 depreminde yıkılmış ve yeniden yapılmıştır. Merkezde ayrıca Pir-i Sani Türbesi yer almaktadır.

Fotoğraf 4: Tarihi Bir Çerkeş Evi

Fotoğraf 5: Tarihi Bir Caminin İçerden Görüntüsü

Çarşamba günleri İlçe Merkezi'nde sebze-meyve pazarı ve hayvan pazarı kurulmaktadır. Bölgesinde hayvancılık açısından önemli bir yerleşim olan Çerkeş'te kurulan hayvan pazarına Orta, Çubuk, Gerede, Karabük, Eskipazar, Atkaracalar ve Kurşunlu gibi çevre yerleşimlerden insanlar gelmekte ve pazara yaklaşık 500-600 baş hayvan getirilmektedir.

Fotoğraf 6: Mevcut Hayvan Pazarı

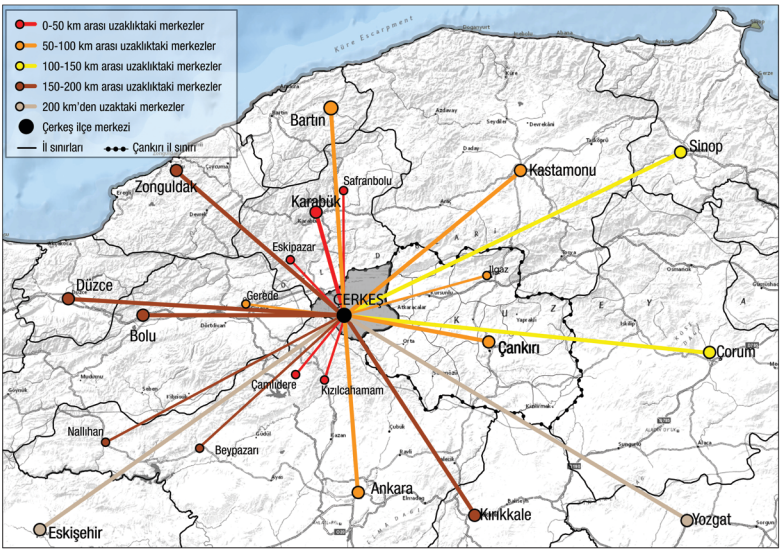
İlçe Merkezi'ne 3 km mesafede Doğu Köyü yolu üzerinde, daha önce Orman İşletme Müdürlüğü'ne ait olan mesire yeri niteliğinde yaklaşık 420 dönümlük bir alan Lösemili Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı (LÖSEV) tarafından Doğal Yaşam Merkezi oluşturulmak üzere satın alınmıştır. Söz konusu alanın LÖSEV Doğal Yaşam Merkezi'ne dönüştürülmesi için bir Ulusal Fikir Projesi yarışması açılmıştır. Ancak, söz konusu proje LÖSEV'in kaynak kısıtı nedeniyle ertelenmiştir.

Fotoğraf 7: LÖSEV Doğal Yaşam Merkezi Proje Sahası

2.5. Mekansal ve Fonksiyonel Kümelerin Tanımlanması

Doğal, sosyal, ekonomik ve yapılı çevre unsurlarına ilişkin olarak yapılan çalışmalarda; bütüncül karakter taşıdığı kadar, mekânsal ölçekte de kademeli yaklaşım içeren bir yöntem izlenmiştir. Çerkeş bu çerçevede ilkin makro ölçekte TR82 Bölgesi kapsamında ele alınırken; batıda TR81 Bölgesi ve hatta TR42 Bölgesi ile doğuda TR83 Bölgesi ve güneyde TR51 Bölgesi ile ilişkilendirilmiştir. Çerkeş'in batıda Gerede, Karabük ve Safranbolu, doğuda Çorum ve güneyde Ankara ve Kızılcahamam ilişkilerine bölgesel düzeyde bakıldıktan sonra bir kademe yerele yönelerek, İlçe Merkezi olan Çerkeş yerleşiminin civar yerleşimlerle ve yöresel yapılarla olan ilişkilerine odaklanılmıştır.

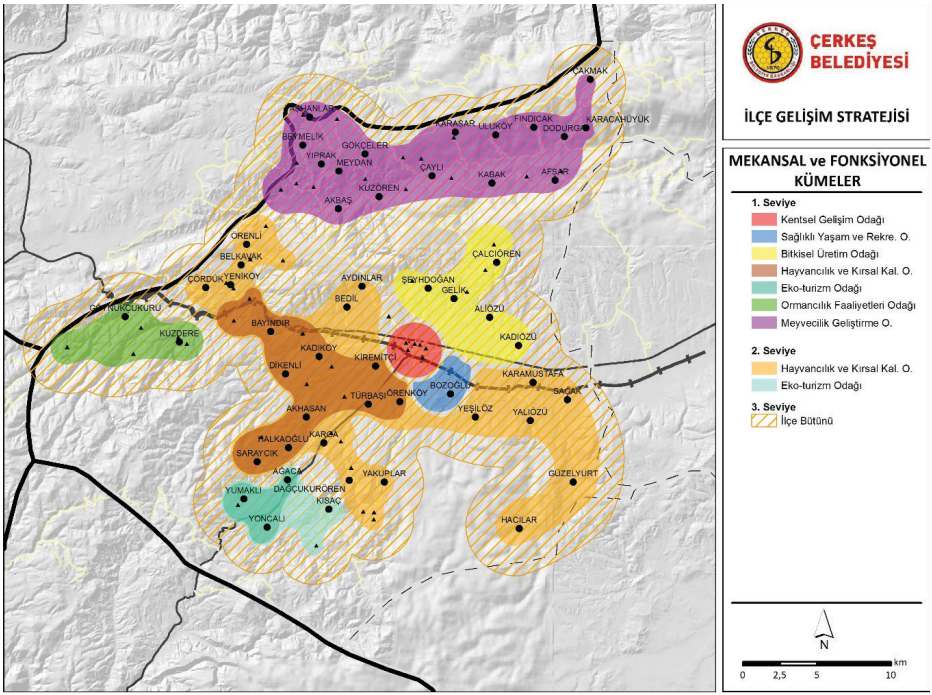

Şekil 6: Çerkeş İlçesi'nin Çevre Yerleşimlerle Bağlantıları

Böylesine bütüncül ve kademeli yaklaşımı çalışmalara yansıtırken izlenen yöntem; yerel ve mikro yapılanmaların ve işlevlerin incelenerek, tipik mekânsal kümelerin tanımlanması olmuştur. Söz konusu yöntemsel yaklaşımın özünde; mekânsal ve işlevsel kümelerin özgün yerleşim dokularının, yapılarının ve faaliyetlerinin tanımlanması yatmaktadır. Tanımlanan kümelerde yer alan yerleşim odakları ve bunların çevreleriyle olan karşılıklı ilişkileri ele alınmış ve bir kademe üste geçildiğinde, her kümenin Çerkeş İlçe Merkezi ile olan ve olması gereken karşılıklı ilişkileri güncele ve geleceğe ilişkin olarak saptanmaya çalışılmıştır. Böylelikle; mekânsal ve işlevsel kümeleme yaklaşımıyla ortaya çıkartılan çerçeve üzerinden hareket edilerek, GZFT analizine dayanan Çerkeş için gelişme vizyonunun belirlenmesi ve stratejilerinin saptanması aşamasına mantıksal bir zemin oluşturulmuştur. Kümelerin isimlendirilmelerinde faaliyetlerin "odaklanacağı birincil konu" dikkate alınmıştır. Dolayısıyla, herhangi bir mekânsal küme değerlendirilirken, yalnızca küme isimlerinde bahsi geçen faaliyetlerin o bölgede yapılacağı kanısına varmak doğru olmayacaktır.

Tanımlanan kümeler adları, numaraları, içerdikleri yerleşimler ve taşıdıkları temel karakteristikler itibarıyla aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Küme No	Küme Adı	Kümeyi Oluşturan Yerleşimler	Temel Karakteristikleri
1	Kentsel Gelişim Odağı	İlçe Merkezi	Kentsel fonksiyonların yer aldığı İlçe Merkezi ve yakın alanlar
2	Bitkisel Üretim Odağı	Çalcıören-Şeyhdoğan-Gelik-Aliözü-Kadıözü	Bitkisel üretimin (özellikle tahıllar ve yem bitkileri) öne çıktığı ve nadas uygulamasının yapıldığı alanlar
3	Rekreasyon Odağı	Bozoğlu	Uluçay'dan başlayan ve LÖSEV Doğal Yaşam Parkı Alanı'na doğru uzanan rekreasyon-yürüyüş-dinlenme aksına eklemlenebilecek, İlçe Merkezi'ne yakın alan
4	Hayvancılık ve Kırsal Kalkınma Odağı	1.Derece: Bayındır-Dikenli-Kadıköy-Kiremitçi-Türbaşı-Örenköy -Saraycık-Halkaoğlu-Akhasan 2.Derece: Yakuplar-Karga-Dağçukurören- -Yeşilöz-Karamustafa-Saçak-Yalıözü-Güzelyurt- Hacılar - Aydınlar-Bedil-Çördük-Yeniköy-Belkavak-Örenli	Çoğunlukla büyükbaş ve kanatlı hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı, meraların bulunduğu, yem bitkilerinin üretildiği, hayvancılık açısından önemli alanlar
5	Ekoturizm Odağı	1.Derece: Yumaklı-Ağaca-Yoncalı 2.Derece: Kısaç	Kızılcahamam aksında yer alan, doğal yapısı ve peyzaj öğeleri bakımından Kızılcahamam-Işık Dağı ekoturizm aksına eklemlenebilecek alanlar
6	Meyvecilik Geliştirme Odağı	Taşhanlar-Beymelik-Yıprak-Meydan-Gökçeler-Çaylı-Karaşar-Kuzören-Kabak-Uluköy-Fındıcak-Dodurga-Afşar-Karacahöyük-Çakmak	Gerede Çayı vadi tabanı ve yamaçlarda yer alan, nüfusun çoğunluğunun göç ettiği köylerden oluşan, Çerkeş Merkez ve güneydeki yerleşimlere göre ortalama sıcaklıkların 5-6 °C derece fazla olduğu alanlar
7	Ormancılık Faliyetleri Odağı	Göynükçukuru-Kuzdere	Gerede sınırında yer alan, çoğunlukla orman örtüsü ile kaplı olan, orman ürünleri üretimi ve arıcılık faaliyetlerinin yapıldığı alanlar

Tablo 14: Çerkeş İlçesi Mekânsal ve Fonksiyonel Kümeler

Harita 14: Çerkeş İlçesi Mekânsal ve Fonksiyonel Kümeler

3. Gelişme Vizyon ve Stratejileri

3.1. Sentezleme Yaklaşımı: Yöntem ve Değerlendirmeler

Çerkeş üzerine hazırlanan vizyon çalışması kendi alanında bir ilk olma niteliği taşımaktadır. Vizyon oluşturulurken ve gelişme stratejileri belirlenirken kademeli sistemler bütününde farklı ölçekler arasındaki ilişkilerin incelenmesi, yapılandırılması ve bütünleştirilmesi esas alınmıştır. Bu itibarla; "İlçe Merkezi"ne odaklanan çalışmaların yanı sıra civarda konumlanan "kırsal yerleşimleri ve alanları" da içermek üzere "Yakın Çevre"ye bakılmış ve "İlçe Bütünü"nün kavranmasına doğru yol alınmıştır. Çerkeş'in içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik, ekolojik ve mekânsal sistemin aşama aşama üst kademelerine çıkıldığında, "İl Bütünü"nde ve "TR82 Bölgesi" düzeyinde çalışmalara geçilerek kapsam genişletilmiş ve bu çerçevede Çerkeş ile ilişki içerisinde olan İstanbul ve Ankara'nın yanında ülkenin diğer önemli merkezleri ile olan bağlantılar da açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmalarda mantıksal bir süreç ve tutarlı bir çerçeve oluşturmak üzere sistematik bir yaklaşım geliştirilmiş olup; "Çerkeş'i Konumlamak" ve "Çerkeş'i Anlamak" basamaklarından başlayarak, akabinde sentezleme aşamasına geçilmesi ve "Çerkeş

için Gelişme Vizyonu ve Stratejileri"nin oluşturulması benimsenmiştir. Son aşamada ise geliştirilen vizyon ve stratejilerin hayata geçirilmesi için ihtiyaç duyulan uygulama araçlarının tanımlaması yapılmıştır.

Böylesine bir bakış açısı Çerkeş'i özgün kılacak ve İlçe'nin tarihsel sürecinde bir sıçrama yaratacak unsurların tespit edilmesinde bir çerçeve oluşturmuştur. Çerkeş'in çevresinde ve bölgesinde neler olduğunu incelemek, bunlar arasında hangi ilçe ve ilde hangi unsurların öne çıktığına bakmak, bu yapıyla eklemlenmenin mümkün olup olmadığını sorgulamak; üzerinde tartışılmaya başlanan ilk ilgi odakları olmuştur. Bu kapsamda, Kızılcahamam-Safranbolu-Ilgaz-Amasra-İnebolu-Beypazarı gibi yerel dokusu ve kültürü, doğası ve tarihi ile ön plana çıkmış yerleşimler ile Çerkeş'i bütünleştirme fikri gündeme gelmiş ve analitik çalışmalar derinleştirilmiştir.

Yapılan ön incelemeler sonucunda; yakın geçmişte başta nüfus kaybı olmak üzere sosyo-ekonomik yaşamda düşüşler gösteren Çerkeş'i çevrede yürütülen ekonomik faaliyetlere eklemlemek ve içinde bulunduğu sistemle bütünleşme sürecini hızlandırmak konusunda kritik öneme sahip 3 unsura önem verilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bunlar;

(i) Çerkeş'in potansiyellerini doğru analiz etmek,

(ii) Çerkeş'in yakın çevresi ve bölgesinde; özellikle Ankara için, oluşturulabilecek talepleri saptamak ve

(iii) Çevrede oluşturulacak taleplerin Çerkeş ve yerelince karşılanabilmesi için çağı yakalayan güçlü bir iletişim ve ağ bağlantısını kurmak

olarak tanımlanmıştır.

3.2. GZFT Analizi

Çerkeş ve civarının bir bütünlük içerisinde oluşturduğu mekânsal ve işlevsel kümelerin tanımlanmasını takip eden aşamalarda, kümelerin hem kendi içlerinde hem de birbirileri ile olan ilişkileri göz önünde tutularak bunların çevreleri ile olan etkileşimleri değerlendirilmiş ve bir GZFT analizi yapılmıştır. Aşağıda sunulan GZFT analizinin hazırlanmasında amaçlanan, öngörülecek bir vizyon kapsamında Çerkeş İlçesi'nin öz ve yerel potansiyel ve fırsatlarının nasıl değerlendirilebileceğini ve bu doğrultuda uygulama araçlarının neler olabileceğinin ele alınabilmesi için gerçekçi, gerekçeli ve tutarlı bir temel oluşturmaktır.

- Tarihi kökleri kuvvetli eski bir yerleşim olması
- Konumu ve büyük yerleşimlere yakınlığı
- Güçlü ulaşım bağlantıları (Demiryolu, E80 Karayolu, yakın çevredeki havalimanları, Bartın Limanı)
- İlçe Merkezi'ndeki tarihi yapılar
- Uluçay'ın İlçe Merkezi'nden geçmesi
- Çayır ve meraların varlığı
- Hayvancılık konusunda il ve bölgesinde önemli bir yere sahip olması
- Arıcılık ve bal üretimi konusunda bölgesinde öne çıkması
- Zengin mutfak kültürü ve geniş yöresel ürün yelpazesi (kızılcık, bal, baklava, kurabiye, vb.)
- Yakın çevresinde doğa koruma değeri yüksek alanların yer alması (Işık Dağı, Soğuksu Milli Parkı, Ilgaz Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı)
- Doğa sporlarına uygun alanların varlığı
- Serin iklim
- Jeolojik açıdan önemli alanların bilimsel, eğitsel ve turistik açılardan taşıdığı önem (Kuzey Anadolu Fay Hattı)
- Organize Sanayi Bölgesi
- Aytaç Tesisleri
- Hemşerilik bağlarının güçlülüğü (büyük kentlerde yüksek eğitim seviyeli Çerkeş'lilerin varlığı)
- Siyaset ve bürokraside etkin pozisyonlarda bulunan Çerkeşliler
- Yurtdışında yaşayan ve iyi gelir düzeyine sahip Çerkeşliler
- Vizyoner bir belediye başkanı

- Konumu itibarıyla her yere yakın fakat her yere de uzak düşmesi (Ankara-Ilgaz bağlantısının çoğunlukla Çerkeş üzerinden yapılmaması; Kızılcahamam'ın tek başına bir varış yeri olmasından dolayı eksenin Çerkeş'e uzanmaması, E80 Karayolu'nda şehirlerarası otobüslerin mola noktası olarak çoğunlukla Tosya'yı seçmesi ve Çerkeş'in bir durak noktası olmaması)
- Birinci derece deprem bölgesi olması
- Erozyon
- Yüzey su kaynaklarının kirlenmesi
- Çevresel altyapı yetersizliği (katı atık ve atık su arıtma tesislerinin eksikliği)
- Parçalı arazi yapısı ve mülkiyet sorunları
- Bitkisel ve hayvansal üretimdeki verimlilik sorunları
- Arıcılığın bir geçim kaynağı olarak değil de bir yan etkinlik olarak görülmesi
- 1990 sonrası dönemde çok fazla göç vermesi, nüfus kaybetmesi ve özellikle kırsalda çoğunlukla yaşlı nüfusun yaşaması
- İlçe Merkezi'nde sosyal altyapı ve donatı yetersizliği (kültür, eğitim, sağlık, eğlence hizmet alanlarının olmayışı)
- İlçe Merkezi'nde peyzaj düzenlemelerinin yetersizliği
- Tanıtım, iletişim, pazarlama konularında yetersizlik
- Belediye ve kaymakamlık bünyesinde profesyonel proje geliştirme ve uygulama ekibinin olmayışı
- Proje üretme kültürü ve deneyiminin yetersiz olması
- Doğal ürün üretimi konusunda düşük farkındalık düzeyi
- Girişimcilik /patent/markalaşma alanlarında bilgi eksikliği/ilgisizlik
- İlçe'ye bütüncül bir vizyon ve kimlik kazandırma çabaları yerine tekil ve kısa vadeli çabalara emek harcanması (örneğin; meslek yüksekokulu)
- Yatırım teşviklerinin yeterince bilinmemesi
- OSB'de düşük doluluk oranı

- Çevresinde yer alan eko-turizm potansiyeli yüksek alanların olması (Işık Dağı, Kızılcahamam Soğuksu Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı, Safranbolu)
- Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunması
- Türkiye'nin ilk Jeopark Projesi'ne olan yakınlığı
- Arıcılık potansiyeli ve Çerkeş Balı'nın giderek artan bilinirliği
- Çerkeş yakın çevresinde başta Ankara olmak üzere büyük ölçekli yerleşimlerde gastronomi konusuna duyulan ilginin artışı
- Tarihi Çerkeş Evleri
- Yatırım teşvikleri
- Kalkınma Ajansı'nın varlığı ve sağladığı destekler
- Ulusal ve uluslararası fonlar
- Sağlıklı kentler, tarihi kentler, kardeş kentler, yavaş şehirler gibi uluslararası tematik bağlantı ağlarının giderek gelişmesi
- Ülke ve bölge düzeyinde sağlıklı yaşam konusunda artan farkındalık ve talep
- Doğa, kültür ve tarih turizmi konusunda artan ilgi
- Ülke düzeyinde ve yakın çevrede kongre ve toplantı organizasyonları konusunda artan talep ve alternatif alan arayışı
- Büyük kentlerde yaşayan Çerkeşli iş adamları

- Her türlü kentsel hizmeti sunan Başkent Ankara'nın İlçe'ye çok yakın olması ve bu durumun göçü tetiklemesi
- Çankırı'nın sanayi ve eğitim anlamındaki tüm yatırımları kendi merkezinde toplama stratejisi
- Kızılcahamam, Ilgaz, Safranbolu gibi doğa ve kültür turizminin baskın olduğu ve bilinirliği yüksek yerleşimlerin Çerkeş'e yakın konumları ve İlçe'yi gölgede bırakması
- Çimento fabrikası yatırım projesi

3.3. Vizyon ve Amaçlar

Dış dünya için yerelde talep yaratmaya çalışırken Çerkeş'in; özellikle Çankırı veya kendisine çok benzer özellikler gösteren diğer ilçeler ile gereksiz rekabet ortamına girmesinin, birbirini tekrarlayan ve özgün olmayan faaliyetlere yönelmesinin ve bu tür yatırımları çekmeye çalışmasının doğru bir strateji olmadığı kanısı öne çıkmıştır. Öte yandan, Çerkeş'in ülkemizdeki diğer bazı alanlar gibi "plan yorgunluğu" taşımaması ve enerjisini bu anlamda tüketmiş bir yerleşim olmaması da ciddi bir avantaj sağlamaktadır.

Bu düşünceden ve GZFT analizinde yer alan unsurların genel bir değerlendirilmesinden hareketle "Potansiyelini Değere Dönüştüren Çerkeş" vizyonunun yerelin özgünlüğüne uygun düşeceği kanısına varılmış ve (i) "Bölgesinde Fark Yaratan Çerkeş", (ii) "Yaşanabilir Kent Çerkeş", (iii) "Ekonomisi Canlanan Çerkeş", (iv) "Sınırlarını Aşan Çerkeş" amaçlarının Çerkeş yerelini Çerkeşlilerce paylaşılacak vizyona taşıyacağı kabul görmüştür.

"Bölgesinde Fark Yaratan Çerkeş" amaçlanırken; beşeri kaynakların geliştirilmesi ve Sağlıklı Yaşam Merkezi Konsepti'nin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. "Yaşanabilir Kent Çerkeş" amacı altında hedeflenenler; çevre kalitesinin yükseltilmesi, tarihi ve kültürel alanların turizme kazandırılması, kentsel altyapının geliştirilmesi ve ticaret alanlarının yeniden düzenlenmesidir.

Bitkisel üretimin ve hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesi, yatırım teşviklerinin yaygınca tanıtılması ve etkinlikle değerlendirilmesi, yöresel ürünlerde markalaşmaya gidilmesi ve eko-turizm potansiyelinin harekete geçirilmesi hedefleri "Ekonomisi Canlanan Çerkeş" amacına hizmet edecektir. "Sınırlarını Aşan Çerkeş" amacına ulaşmak için ise; iletişim olanaklarının etkinlikle kullanılarak güçlü işbirliklerinin kurulması, finansal olanakların arttırılması arayışlarına yönelerek bölgesel, ulusal ve uluslararası ilişkilerin güçlendirilmesi ve böylelikle kademeli entegrasyonun sağlanması hedeflenecektir.

Çerkeş vizyonuna hizmet edecek amaçlar arasında en önemlisi ve hiç bir şekilde sekteye uğramadan devam etmesi gerekeninin "Sınırlarını Aşan Çerkeş" olduğu üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. İletişim olanaklarının ve ağ bağlantılarının etkin kullanımıyla Çerkeş'in çağı yakalamasının ve sınırlarını aşarak doğal, sosyal, tarihi, kültürel ve ekonomik potansiyelini değere dönüştürmesinin mümkün olacağı açıktır. İçinde yer aldığı İl'inde ve Bölge'sinde eksik olan bir alanı dolduracak özgün, farklı ve yenilikçi bir konseptin ortaya konulması konusunda; İlçe'nin tarım ve hayvancılık ile doğa, kültür ve tarih potansiyelinin değerlendirilmesi en gerçekçi yaklaşım olarak görülmektedir. İlçe Merkezi'nin daha yaşanabilir bir kent haline dönüştürülmesi için, sosyal ve kültürel altyapının güçlendirilmesinin kaçınılmaz olduğu konusunda görüş birliği vardır.

Şekil 7: Çerkeş İlçesi Vizyon, Amaçlar ve Hedefler

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Nelerdir

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, diğer bir deyişle Küresel Hedefler, yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegenimizi korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için evrensel eylem çağrısıdır.

Bu 17 Hedef, Binyıl Kalkınma Hedeflerinin başarılarının üzerine inşa edilmekte; bir yandan da diğer önceliklerin yanı sıra iklim değişikliği, ekonomik eşitsizlik, yenilikçilik, sürdürülebilir tüketim, barış ve adalet gibi yeni alanları içeriyor. Hedefler birbiriyle bağlantılıdır; bir hedefte başarının anahtarı, birbiriyle ortak yönleri olan sorunları hep birlikte ele almaktır.

SKH'ler, gelecek nesiller adına yaşamı sürdürülebilir biçimde iyileştirmek için, bugünden doğru seçimleri yapacak şekilde ortaklık ve pragmatizm ruhuyla yürür. Tüm ülkelere, kendi önceliklerine ve dünyanın karşı karşıya olduğu çevre sorunlarına uygun olarak benimseyecekleri açık rehberlik ve hedefler sağlar. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, kapsayıcı bir gündemdir. Yoksulluğun kök nedenlerine iner ve hem insanlar hem de gezegenimiz için pozitif değişiklik yapmak üzere bizleri birleştirir. "2030 Gündemi'ni desteklemek UNDP'nin birinci önceliğidir" diyor UNDP Başkanı Helen Clark. "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri; yoksulluk, iklim değişikliği ve çatışmalar gibi, dünyamızın karşı karşıya olduğu ağır zorlukların bazılarını çözümlememiz için bize ortak bir plan ve gündem sağlıyor. UNDP, ilerlemeyi sağlayacak ve ülkeleri sürdürülebilir kalkınma yolunda destekleyecek deneyim ve uzmanlığa sahiptir."

Yoksulluk, günümüzde insanlığın karşı karşıya en büyük sorun olmaya devam ediyor. Aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısı 1990 ile 2015 arasında 1,9 milyardan 836 milyona düşmek suretiyle, yarıdan fazla azalmış olsa da, hala çok sayıda insan en temel insani gereksinimleri karşılama savaşı vermektedir.

Günümüzde dünya genelinde 800 milyondan fazla insan günde 1,25 ABD Doları'ndan daha az gelirle geçinmeye çalışıyor; birçoğunun yeterli gıda, temiz içme suyu ve sıhhi koşullara erişimi bulunmuyor. Çin ve Hindistan gibi ülkelerdeki hızlı ekonomik büyüme, milyonlarca insanı yoksulluktan kurtarmıştır, ancak bu ilerleme dengesiz gerçekleşmiştir. Kadınların yoksulluk içinde olması; ücretli işler, eğitim ve mülkiyete erişim eşitsizliği nedeniyle, erkeklere göre daha olasıdır.

Öte yandan, aşırı yoksulluk içinde olanların %80'inin yaşadığı Güney Asya ve Sahraaltı Afrika gibi diğer bölgelerde de ilerleme sınırlı olmuştur. İklim değişikliği, çatışmalar ve gıda güvensizliğinin getirdiği yeni tehditler, insanları yoksulluktan kurtarmamız için çok daha fazla çalışmamız gerektiğine işaret ediyor.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, başlamış olduğumuz şeyi bitirme ve yoksulluğun her biçimi ve boyutunu ortadan kaldırma yönünde oldukça cesur bir taahhüttür. En korunmasız durumda olanların hedeflenmesi, temel kaynaklar ve hizmetlere erişimin artırılması ve çatışmalar ile iklim temelli afetlerden etkilenen toplumların desteklenmesini içerir.

Son 20 yılda hızlı ekonomik büyüme ve tarımsal verimlilikteki artış, yetersiz beslenen insanların sayısında yarıdan fazla azalma sağlamıştır. Eskiden kıtlık ve açlık çeken gelişmekte olan ülkelerin çoğu, en korunmasız kitlelerin beslenme ihtiyaçlarını artık karşılayabiliyor. Orta ve Doğu Asya, Latin Amerika ve Karayipler'de, aşırı açlığın ortadan kaldırılmasında büyük ilerleme kaydedilmiştir.

Bunların tümü, ilk Binyıl Kalkınma Hedefleri tarafından konulan hedeflerin gerçekleştirilmesinde büyük başarılardır.

Ne yazık ki, aşırı açlık ve yetersiz beslenme birçok ülkede kalkınmanın önünde büyük bir engel olarak duruyor. 2014 yılı itibarıyla, genellikle çevrenin bozulması, kuraklık ve biyo-çeşitliliğin kaybının doğrudan sonucu olarak, 795 milyon insanın sürekli biçimde yetersiz beslendiği tahmin ediliyor. Beş yaşın altında 90 milyonu aşkın çocuk ise gerekli vücut ağırlığının tehlikeli düzeyde altındadır. Öte yandan, Afrika'da her dört insandan biri açtır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2030 yılına kadar açlık ve yetersiz beslenmenin her biçimini sona erdirmeyi, başta çocuklar olmak üzere tüm insanların yıl boyunca yeterli besine sahip olmasını hedefliyor. Hedefler, küçük çiftçilerin desteklenmesi ve arazi, teknoloji ve piyasalara eşit

erişimlerini destekleyen sürdürülebilir tarım uygulamalarının teşvik edilmesini kapsıyor. Aynı zamanda, tarımda verimliliği artırmak için altyapı ve teknolojiye yatırım yapılması alanında uluslararası işbirliğini gerektiriyor. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında konulan diğer hedeflerle birlikte, 2030 yılına kadar açlığı ortadan kaldırabiliriz.

Çocuk ölüm oranlarının azaltılması, anne sağlığının iyileştirilmesi, HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklar ile mücadelede büyük aşama kaydetmiş durumdayız. 1990 yılından bu yana, önlenebilir çocuk ölümlerinde dünya genelinde %50'yi aşan azalma olmuştur. Anne ölümleri de dünya genelinde %45 azalmıştır. 2000 ile 2013 arasında HIV/AIDS bulaşma oranı %30 azalmış, 6,2 milyonu aşkın insan sıtmadan kurtarılmıştır.

Bu inanılmaz ilerlemeye rağmen, her yıl 6 milyondan fazla çocuk, beşinci yaş günlerini göremeden ölüyor. Her gün 16 bin çocuk ise, kızamık ve verem gibi önlenebilir hastalıklardan ölüyor.

Her gün yüzlerce kadın, hamilelik veya doğumla bağlantılı komplikasyonlar nedeniyle yaşamını yitiriyor. Kırsal kesimlerde, doğumların yalnız %56'sına vasıflı profesyoneller hizmet veriyor. AIDS günümüzde, halen ağır HIV salgını pençesinde kıvranan Sahraaltı Afrika'da ergen yaştakilerin bir numaralı ölüm nedenidir.

Bu ölümler; önleme ve tedavi, eğitim, aşı kampanyaları, cinsel ve üreme sağlığı hizmetleri vasıtasıyla önlenebilir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri; AIDS, verem, sıtma ve diğer bulaşıcı hastalık salgınlarını 2030 yılına kadar ortadan kaldırmaya yönelik cesur bir taahhüttür. Amaç, herkesin genel sağlık hizmeti, güvenli ve erişilebilir ilaç ve aşıya kavuşmasını sağlamaktır. Aşı araştırma ve geliştirmelerinin desteklenmesi, bu sürecin vazgeçilmez bir parçasıdır.

2000 yılından bu yana, herkes için ilköğretim hedefinin başarılması yönünde büyük ilerleme kaydedilmiştir. Kalkınmakta olan bölgelerde toplam okullaşma oranı 2015 yılında %95'e ulaşmış; dünya genelinde de okula gitmeyen çocuk oranı yarı yarıya azalmıştır. Ayrıca, okuryazarlık oranlarında da büyük artış olmuş; okula giden kız çocuklarının sayısı en yüksek düzeye çıkmıştır. Bunların tümü çok önemli başarılardır.

Gelişmekte olan bazı bölgelerde ise, ağır yoksulluk, silahlı çatışmalar ve diğer acil krizler nedeniyle, ilerleme kaydetmek oldukça zor olmuştur. Batı ve Kuzey Afrika'da silahlı çatışmaların devam etmesi, okula giden çocuk sayısında azalmaya yol açmıştır. Bu kaygı verici bir trenddir. Okullaşma oranları bakımından, Sahraaltı Afrika 1990'da %52 düzeyinden 2012'de %78 düzeyine çıkarak, tüm gelişmekte olan bölgeler arasında en

yüksek ilerlemeyi kaydetmiş olmakla birlikte, hala büyük eşitsizlikler vardır. En yoksul ailelerin çocuklarının okulu bırakma olasılığı, en varlıklı olanların çocuklarına göre dört misli daha yüksektir. Kırsal ve kentsel kesimler arasındaki eşitsizlikler de yüksek olmaya devam ediyor.

Herkes için kapsayıcı ve nitelikli eğitimin başarılması, eğitimin sürdürülebilir kalkınma için en güçlü ve denenmiş araçlardan biri olduğuna dair inancı yeniden vurguluyor. Bu hedef, 2030 yılına kadar tüm kız ve erkek çocuklarının ücretsiz ilköğretim ve ortaöğretimi tamamlamasını sağlayacaktır. Ayrıca, uygun maliyetli mesleki eğitime eşit erişim sağlamayı, toplumsal cinsiyet ve varlık eşitsizliklerini ortadan kaldırmayı, nitelikli yükseköğretime herkesin erişmesini sağlamayı da hedefliyor.

Kadınlar ve kız çocuklarına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması yalnız temel insan hakkı değildir, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmayı hızlandırmak için kritik önem taşır. Kadınlar ve kız çocuklarının güçlendirilmesinin çarpan etkisi yarattığı ve ekonomik büyümeyi ve her alanda gelişmeyi hızlandırdığı defalarca kanıtlanmıştır.

Günümüzde, 15 yıl öncesine göre daha çok sayıda kız çocuğu okula gidiyor; bölgelerin çoğunda ilköğretimde cinsiyet eşitliği sağlanmış durumdadır. Kadınlar artık, tarım dışında ücretli işgücünün %41'ini oluşturuyor; bu oran 1990 yılında %35 idi. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, bu başarıların üzerine inşa ederek, kadınlar ve kız çocuklarına karşı ayrımcılığı her yerde ortadan kaldırmayı hedefliyor. Bazı bölgelerde işgücü piyasasında hala büyük eşitsizlikler var, kadınlar hala işe eşit erişime sahip değiller. Cinsel şiddet ve istismar, ücretsiz bakım ve ev işlerinin eşitsiz bölüşümü ve kamu görevlerinde ayrımcılık hala büyük engel teşkil ediyor.

Bu hedefin gerçekleştirilmesi için, kadınların arazi ve mülk gibi ekonomik kaynaklar üzerinde eşit haklara sahip olmasını sağlamak hayati önem taşıyan bir hedeftir. Aynı şekilde, cinsel ve üretme sağlığına herkesin erişmesini sağlamak da hayati önem taşıyor. Günümüzde kamu görevindeki kadın sayısı her zamankinden daha yüksek; ancak kadın liderlerin teşvik edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini daha ileriye götürecek politikalar ve mevzuatın güçlendirilmesine katkı sağlayacak.

Su kıtlığı, dünya genelinde insanların %40'tan fazlasını etkiliyor; iklim değişikliği sonucunda küresel ısınma nedeniyle, zaten kaygı verici düzeyde olan bu oranın daha da yükseleceği tahmin ediliyor. 1990 yılından bu yana 2,1 milyar insanın daha iyi su ve sıhhi koşullara erişmesi sağlanmış olmakla birlikte, güvenli içme suyu kaynaklarının azalması, tüm kıtaları etkileyen büyük bir sorundur.

2011 yılında 41 ülke su sıkıntısı yaşamıştır; bunların 10'unda yenilenebilir temiz su kaynakları tükenmek üzeredir ve artık alternatif kaynakları kullanmak zorundalar. Artan kuraklık ve çölleşme nedeniyle bu trendler daha da kötüye gitmektedir. 2050 yılına kadar, her dört insandan en az birinin, sık sık yaşanan su sıkıntısından etkileneceği tahmin ediliyor. 2030 yılına kadar herkesin güvenli ve erişilebilir içme suyuna kavuşmasını sağlamak için, altyapıya yatırım yapmak, sıhhi tesisleri inşa etmek ve her düzeyde hijyeni teşvik etmek zorundayız. Su kıtlığını hafifletmek istiyorsak, ormanlar, dağlar, sulak alanlar ve nehirler gibi suyla bağlantılı ekosistemleri korumak ve eski haline getirmek zorundayız. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerde su verimliliğini teşvik etmek ve arıtma teknolojilerini desteklemek için uluslararası işbirliğine de ihtiyaç var.

1990 ile 2010 yılları arasında, elektriğe erişimi olan insan sayısı 1,7 milyar daha artmıştır. Dünyanın nüfusu arttıkça, ucuz enerjiye talep de artacaktır. Fosil yakıtlara dayanan küresel ekonomi ve sera gazı emisyonlarının artması, iklim sistemimizde çok büyük değişiklikler yaratıyor. Bu değişiklikler de tüm kıtaları etkiliyor.

Temiz enerjinin teşvik edilmesi, 2011 yılı itibarıyla küresel enerjinin %20'den fazlasının yenilenebilir kaynaklardan üretilmesini sağlamıştır. Yine de, her beş insandan birinin elektriğe erişimi yok; ve talep artmaya devam ettikçe, dünya genelinde yenilenebilir enerji üretiminde büyük bir artış gerekecek.

2030 yılına kadar erişilebilir enerjiye herkesin kavuşmasını sağlamak için güneş, rüzgar ve termal gibi temiz enerji kaynaklarına yatırım yapmak gerekiyor. Daha geniş bir teknoloji yelpazesi için maliyet-etkin standartların benimsenmesi de, binalar ve sanayide elektrik tüketimini dünya genelinde %14 oranında azaltabilir. Gelişmekte olan ülkelerin tümünde temiz enerji sağlayacak altyapının genişletilmesi ve teknolojinin yükseltilmesi, hem büyümeyi teşvik edebilecek hem de çevreye katkıda bulunabilecek kritik önem taşıyan bir hedeftir.

2008 yılındaki ekonomik kriz ve küresel durgunluğun kalıcı etkilerine rağmen, aşırı yoksulluk içindeki işçi sayısı son 25 yılda büyük ölçüde azalmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde orta sınıf, toplam istihdamın artık %34'ten fazlasını oluşturuyor; bu rakam, 1991 ile 2015 arasında neredeyse üçe katlanmıştır. Ancak, küresel ekonomi düzelmeye devam ederken, büyümenin daha yavaş olduğunu, eşitsizliklerin arttığını, iş imkanlarının büyüyen işgücüyle aynı oranda artmadığını görüyoruz. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre, 2015 yılında 204 milyondan fazla insan işsizdi.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, sürdürülebilir ekonomik büyüme, daha yüksek verimlilik düzeyleri ve teknolojik yenilikleri teşvik ediyor. Girişimcilik ve

iş imkanlarının teşvik edilmesi bunun anahtarıdır; zorla çalıştırma, kölelik ve insan ticaretini ortadan kaldırmanın anahtarı da etkin önlemlerdir. Amaç, bu hedefler hatırda tutularak, 2030 yılına kadar tam ve üretken istihdam, tüm kadınlar ve erkekler için insana yakışır iş sağlamaktır.

Altyapı yatırımı ve yenilik, ekonomik büyüme ve kalkınmanın kritik itici güçleridir. Dünya nüfusunun yarıdan fazlası kentlerde yaşadığından, toplu taşımacılık ve yenilenebilir enerji her zamankinden daha çok önem kazanmıştır.

Aynı şekilde, yeni endüstriler ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin büyümesi de önemlidir. Teknolojik ilerleme, yeni iş imkanları yaratma ve enerji verimliliğini artırma gibi ekonomik ve çevresel sorunlara kalıcı çözümler bulmanın anahtarıdır. Sürdürülebilir endüstrilerin desteklenmesi ve bilimsel araştırma ve yeniliğe yatırım yapılması, sürdürülebilir kalkınmayı mümkün kılan önemli yollardır.

Dünyada İnternet erişimine sahip olmayan 4 milyardan fazla insan vardır; ayrıca bunların %90'ı gelişmekte olan ülkelerdedir. Bilgi ve birikime eşit erişimi sağlamanın yanı sıra yenilik ve girişimciliği geliştirme açısından, dijital eşitsizliği gidermek kritik önem taşımaktadır.

Gelir eşitsizliğinin artıyor olduğu, en zengin %10'luk kitlenin, toplam küresel gelirin %40'ını elde ettiği kanıtlanmıştır. En yoksul %10'luk dilim ise, küresel gelirden yalnız %2 ila 7 arasında pay alıyor. Nüfus artışını da dikkat aldığımızda, gelişmekte olan ülkelerde eşitsizlik %11 oranında büyümüştür. Büyüyen eşitsizliklerin giderilmesi için, en düşük gelirli %10'u güçlendiren, cinsiyet, ırk ve etnik kökene bakmaksızın herkesin ekonomik katılımını destekleyen sağlam politikaların benimsenmesi zorunludur.

Gelir eşitsizliği, küresel çözümler isteyen küresel bir sorundur. Çözüm, mali piyasalar ve kurumların düzenlenmesi ve izlenmesini iyileştirmeyi, kalkınma yardımları ve doğrudan yabancı yatırımları en çok ihtiyaç duyulan bölgelere yönlendirmeyi içerir. İnsanların güven içinde göç ve hareket etmesini sağlamak da, büyüyen eşitsizliğin azaltılmasında önemlidir.

Dünya nüfusunun yarıdan fazlası artık kentlerde yaşıyor. 2050 yılına kadar bu rakam 6,5 milyar, yani dünya nüfusunun üçte ikisi olacaktır. Kentsel alanlarımızı inşa etme ve yönetme biçimimizi önemli ölçüde değiştirmezsek, sürdürülebilir kalkınmayı başaramayız.

Gelişmekte olan ülkelerde kentlerin hızlı büyümesi ve kırsaldan kente göçün artışı,

mega-kentlerin sayısında büyük artışa yol açmıştır. 1990 yılında nüfusu 10 milyon veya fazla olan mega-kent sayısı 10 idi. 2014'te ise artık toplamda 453 milyon insanı barındıran 28 mega-kent bulunuyor.

Aşırı yoksulluk genellikle kentsel alanlarda yoğunlaşıyor; ulusal ve yerel yönetimler, bu alanlarda artan nüfusu barındırmak için çaba veriyor. Kentleri güvenli ve sürdürülebilir kılmak demek, güvenli ve erişilebilir konut sağlamak, gecekonduları dönüştürmek anlamına gelir. Ayrıca, toplu taşımacılığa yatırım yapmak, kamusal yeşil alanlar yaratmak, kentsel planlama ve yönetimi hem katılımcı hem de kapsayıcı olacak şekilde iyileştirmek anlamına da gelir.

Ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmayı başarmak için, malları ve kaynakları üretme ve tüketme biçimlerimizi değiştirmek suretiyle ekolojik ayak izimizi derhal azaltmamız gerekiyor. Dünya genelinde en büyük su tüketicisi tarımdır ve tarımsal sulama, insanların kullandığı tüm taze suyun yaklaşık %70'ini buluyor.

Ortak doğal kaynaklarımızın verimli yönetimi ve zehirli atık ve kirleticileri bertaraf etme biçimimiz de bu amaca ulaşmada önemli hedeflerdir. Endüstriler, işletmeler ve tüketicileri geri dönüştürme ve atıkları azaltmaya teşvik etmek de, gelişmekte olan ülkelerin 2030 yılına kadar daha sürdürülebilir tüketim örüntülerini benimsemeye teşvik etmekle eşit derecede önemlidir.

Dünya nüfusunun büyük bir kısmı hala, kendi temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyecek düzeyde düşük tüketime sahiptir. Daha verimli üretim ve tedarik zincirlerinin yaratılmasında, satıcı ve tüketici düzeyinde küresel kişi başına gıda atığının yarı yarıya azaltılması da çok önemlidir. Bunun yapılması, gıda güvenliğini artırabilir ve kaynakları daha verimli kullanan ekonomiye doğru geçişi sağlayabilir.

Dünya üzerinde iklim değişikliğinin ağır etkilerini bizzat yaşamayan ülke yoktur. Sera gazı emisyonları artmaya devam ediyor ve şu anda, 1990 yılındaki düzeye göre %50 artmış durumdadır. Doğu Avrupa ve Orta Asya, büyük sera gazı emisyonu üreticileri değiller; ancak iklim değişikliğinin sonuçlarından orantısız biçimde zarar görüyorlar.

Batı Balkanlardaki sel felaketi binlerce evi yıkmış ve insanları yerinden etmiştir. Küçülen buzullar ve Orta Asya'da azalan su kaynakları, sulama ve hidroelektrik üretimini ciddi biçimde etkileyebilir. Moldova ve Güney Ukrayna'da ağır kuraklık yaşanıyor ve büyük zirai kayba neden oluyor.

Bölge genelinde insanlar sera gazı emisyonlarını düşürmek, can kurtarmak ve toplumların düze çıkmasına yardımcı olmak için seferber olmuş durumdadır. Hırvatistan'ın başkenti, 2050 yılına kadar

sıfır karbonlu şehir olacağını vaad etmiştir. Belarus'un turbalık alanlarında karbonun yeraltında güvenle saklanması için emsalsiz adımlar atılıyor. Gürcistan şimdiden, sel felaketine karşı ileri uyarı sistemleri ve daha iyi koruma geliştirmiştir. Küresel ısınma, insanların hayatını ciddi ölçüde etkiliyor. Hemen şimdi harekete geçmeliyiz.

Okyanuslar; sahip oldukları sıcaklık, kimya, akıntılar ve barındırdıkları yaşam nedeniyle, Yerküre'yi insanlar için yaşanabilir kılan kritik küresel sistemlerdir. Bu yaşamsal kaynağı yönetme biçimimiz ise, bir bütün olarak insanlık için ve aynı zamanda iklim değişikliği etkilerini dengelemek için vazgeçilmez önem taşır.

Üç milyarı aşkın insan, geçimlerini sağlamak için deniz ve kıyılardaki biyo-çeşitliliğe bağımlıdır. Ancak günümüzde dünyadaki balık stoklarının %30'u aşırı kullanıldığı için sürdürülebilir ürün vereceği düzeyin altına inmiş durumdadır. Okyanuslar ayrıca, insanların ürettiği karbon dioksidin yaklaşık %30'unu da emiyor; sanayi devriminin başlangıcından bu yana, okyanus asitlenmesinde %26 artış görüyoruz. Büyük kısmı karada yerleşik kaynaklardan gelen deniz kirliliği ise kaygı verici düzeylere ulaşmıştır; okyanusun her kilometre karesinde ortalama 13 bin parça plastik atık bulunuyor.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, deniz ve kıyı eko-sistemlerini sürdürülebilir biçimde yönetmeyi, kirlenmeden korumayı ve ayrıca okyanus asitlenmesinin etkilerini ele almayı hedefliyor. Uluslararası hukuk vasıtasıyla korumanın ve okyanus temelli kaynakların sürdürülebilir kullanımının artırılması, okyanuslarımızın karşı karşıya olduğu sorunların bazılarının hafifletilmesine katkıda bulunacaktır.

İnsan yaşamı gıda ve geçim kaynakları bakımından okyanuslara olduğu kadar karaya da bağımlıdır. Bitkiler, insanların besin kaynaklarının %80'ini sağlar, önemli bir ekonomik kaynak ve kalkınma vasıtası olarak tarıma dayanırız. Ormanlar, Yerküre'nin yüzeyinin %30'nu kaplıyor; milyonlarca tür için hayati önem taşıyan yaşam alanları ve önemli temiz hava ve su kaynakları sağlıyor; ve aynı zamanda iklim değişikliği ile mücadele açısından kritik önem taşıyor. Günümüzde, bugüne kadar eşine benzerine rastlanmamış ölçekte toprak bozulmasına tanık oluyoruz; ekilebilir arazilerin kaybı, tarihsel oranların 30 ila 35 misline ulaşmıştır. Kuraklık ve çölleşme de her yıl artıyor, dünya genelinde 12 milyon hektarın kaybına yol açıyor ve yoksul toplumları etkiliyor. Bilinen 8.300 hayvan ırkının %8'inin soyu tükenmiş, %22'si ise soyunun tükenmesi tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2020 yılına kadar ormanlar, sulak alanlar, kurak alanlar ve dağlar gibi karasal eko-sistemleri korumayı ve eski haline getirmeyi

hedefliyor. Ormansızlaşmanın durdurulması da, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması açısından hayati önem taşıyor. Ortak mirasımızın bir parçası olan doğal yaşam alanları ve biyo-çeşitliliğin kaybını azaltmak için hemen eyleme geçilmelidir.

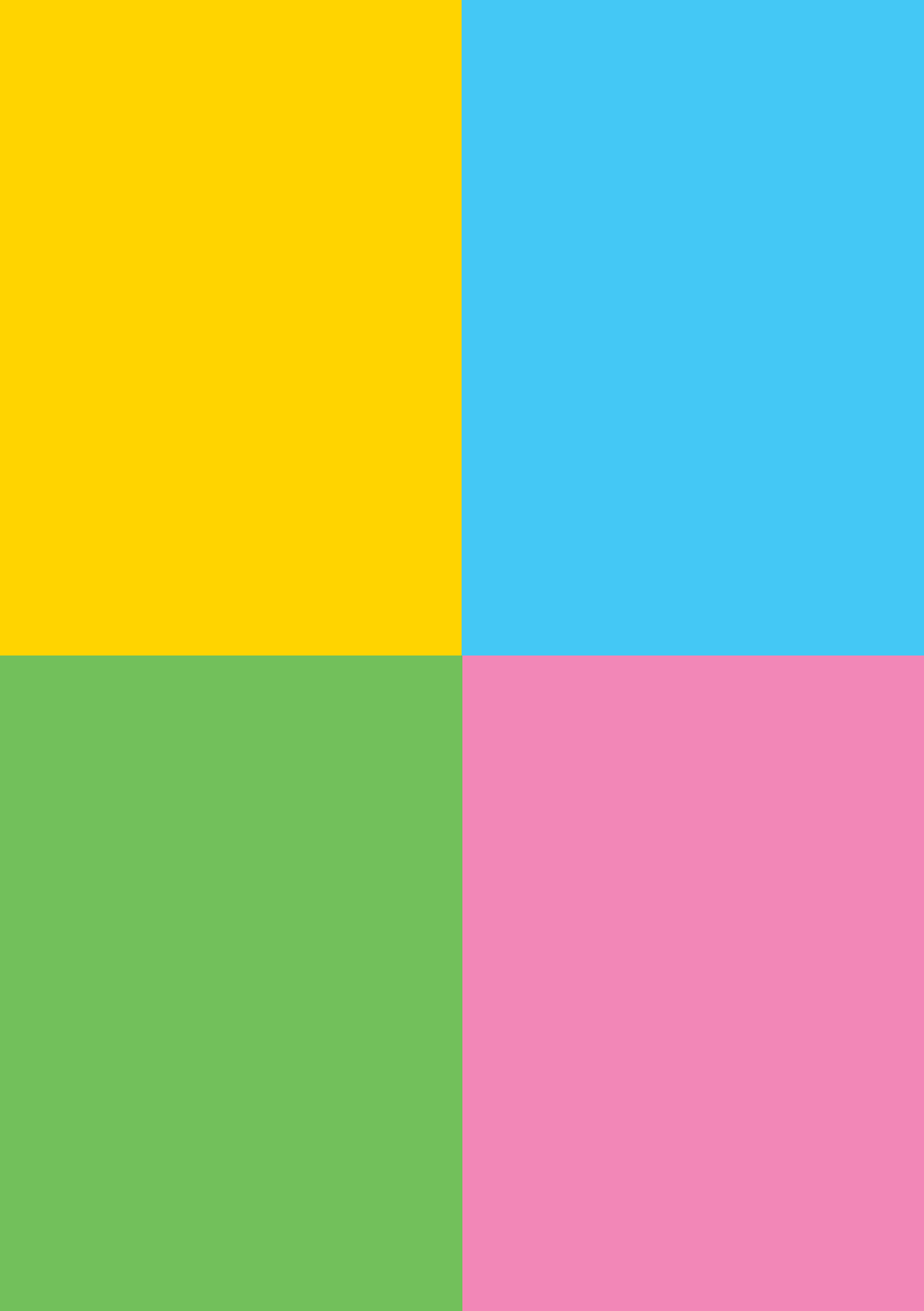

Barış, istikrar, insan hakları ve hukukun üstünlüğüne dayalı etkin yönetim olmadan, sürdürülebilir kalkınma olmasını bekleyemeyiz. Gittikçe artan ölçüde bölünmüş bir dünyada yaşıyoruz. Bazı bölgelerde barış, güvenlik ve refah sürekli iken, diğer bazı bölgelerde ise bitmek bilmeyen çatışma ve şiddet sarmalı var. Ancak bu, hiçbir şekilde kaçınılmaz sonuç değildir ve mutlaka çözümlenmelidir. Yüksek şiddette silahlı çatışma ve güvensizlik, ülkenin kalkınması üzerinde yıkıcı etkiye sahiptir; ekonomik büyümeyi etkiler ve çoğunlukla nesiller boyu sürebilen haksızlıklar yaratır. Çatışmanın olduğu veya hukukun üstünlüğünün olmadığı yerlerde cinsel şiddet, suç, istismar ve işkence de yaygındır; ve ülkeler, en çok risk altında olanları korumak için önlem almak zorundadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, şiddetin her biçimini önemli ölçüde azaltmayı, çatışma ve güvensizliğe kalıcı çözümler bulmak için hükümetler ve toplumlar ile birlikte çalışmayı hedefliyor. Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, bu sürecin anahtarıdır; keza, yasadışı silah ticaretinin önlenmesi ve gelişmekte olan ülkelerin küresel yönetişim kurumlarına katılımının güçlendirilmesi de çok önemlidir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ancak küresel ortaklık ve işbirliği için güçlü taahhüt ile gerçekleştirilebilir. Gelişmiş ülkelerin sağladığı resmi kalkınma yardımları 2000 ile 2014 arasında %66 oranında artmış olmakla birlikte, çatışmalar veya doğal afetlerin yarattığı insani krizler nedeniyle, mali kaynak ve yardım talepleri artmaya devam ediyor. Ayrıca birçok ülke de, büyüme ve ticareti teşvik etmek için Resmi Kalkınma Yardımlarına ihtiyaç duyuyor.

Dünyamız günümüzde, tüm zamanlardan daha fazla birbiriyle bağlantılı hale gelmiştir. Teknoloji ve bilgi birikimine erişimin artırılması, fikirleri paylaşma ve yeniliği desteklemede önemli bir yöntemdir. Gelişmekte olan ülkelerin borçlarını yönetmelerine yardım edecek politikaların koordine edilmesi ve en az gelişmiş ülkelere yatırımların teşvik edilmesi, sürdürülebilir büyüme ve kalkınmanın başarılmasında hayati önem taşıyor.

Hedefler, tüm hedefleri başarmak üzere ulusal planları desteklemek suretiyle Kuzey-Güney ve Güney-Güney işbirliğini artırma amacını güdüyor. Uluslararası ticaretin geliştirilmesi ve gelişmekte olan ülkelerin ihracatını artırmalarına destek verilmesi, adil ve açık, herkesin yararına olan, evrensel kurallara dayalı ve hakkaniyetli bir ticaret sistemini oluşturmanın unsurlarıdır.

ÇERKEŞ
1870
BELEDİYE BAŞKANLIĞI